

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden küldemény a szerkesztőség czime alatt küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

ELŐFIZETÉSI ÁR: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona). HIRDETÉSEK DIJA: *Benn a lapban* egész oldal 8 frt, féloldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; *a borítékon* egész oldal 4 frt, $\frac{1}{2}$ oldal 2 frt, $\frac{1}{4}$ oldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árendemény adatik. Bélyeg-díj minden hirdetésnél külön 30 kr. Egyes szám ára 15 kr.

A kiadóhivatal

kezelője RÓZSA SÁNDOR főiskolai háznagy, kinek nevére intézendő a lap minden anyagi dolgára s a hirdetésekre vonatkozó küldemény.

A római kath. püspökök pásztorleveleiről.

Az egyházpolitikai ötös bizottság, mely a nem régen tartott kath. püspöki konferencián alakult meg, s melynek elnöke maga a hercegprimás, e napokban életjelt adott magáról.

Előttünk van annak a pásztorlevélnek a szövege, melyet az egyes püspökök fognak saját egyházmegyéjük papságához s a hívőkhöz szétküldeni.

A római és görög kath. egyház püspökeinek egy újabb támadó lépéséről van tehát szó, mely a már szentesítést nyert egyházpolitikai törvények, különösen pedig a házassági törvény ellen irányul.

Tehát nemcsak az esztendő újult meg, hanem új a támadás is, s legfeljebb az eszközök nem újak többé, melyeket a magas klerus használ s melyekkel megvigasztalni és megerősíteni igyekszik a papságot s a hívőket: „azon sok szorongattatás és fájdalom közepette“, melyeket „az idők közvetlensége“ mért mindnyájokra.

Fájdalommal van felemlítve azon „csapások“ között, melyek az egyházfők szíveit keserűséggel és bánattal töltötték el, azon történelmi tény, hogy a polgári házasságról szóló törvény az ország törvényczikkelyei közé felvétellett. Nem riadtunk vissza — mondják — semmi küzdelemtől és fáradságtól, hogy azt a nagy bajt elhárítsuk a nyájtól és a hazától. A püspöki kar annak idején alázattal fordult az apostoli királyhoz; kérvényében kifejté, hogy ez intézmény sérelmes a kath. vallásra és az egyház jogára s veszedelmes a trónra és a hazára. Az ország kormányához is írtak s az előtt is bebizonyították azt, hogy ez intézmény mennyire sérti Isten sz. egyházának jogait. A papsághoz írt leveleikben rámutattak azon ve-

szedelmekre, melyek ezen intézmény által a keresztyén családot, az állam alapját és rendjét fenyegetik, rámutattak azon bajokra is, melyek ebből, köztapasztalás szerint, az egyes államokra háramlottak. Elő van adva, hogy a püspökök az országgyűlésen is felszólaltak és szavaztak eme törvény ellen, támogatva az *egyház hű fiaitól*. De minden fáradozás sikertelen volt! Most tehát azt a kötelességet látják magok előtt, hogy a lesujtott népet fölemeljék. Ne esetek kétségbe — szól a pásztorlevél — imádkozatok Jézushoz, hogy könyörüljön a nyájon, fordítsa el a szorongattatásokat, s állítsa vissza kegyelmesen a sz. egyháznak és a sz. hitnek jogát és szabadságát. Majd imádságra buzdítja a hívőket, a papságot pedig arra serkenti, tanítsák meg a népet arra, hogy mi egyezik meg az egyház hitével és parancsával s hogy egész életüket az egyház és *annak feje* parancsaihoz, intelmeihez irányítsák. A vallás ügyét a magán és nyilvános életben bátran védelmezzék s minden tettet és módot, mit az isteni s az emberi törvény megenged, arra fordítsanak, hogy *a keresztyén házasság a maga tisztességében* megmaradjon és a kath. egyház jogai sértetlen épségben szilárdul megálljanak. A „honalapító“ sz. Istvánra is történik hivatkozás, a ki így szólott: Törvényeinkben szent hitünknek adjuk az első helyet.

A pásztorlevél eszmemenetét ezekben igyekeztünk híven megismertetni.

Míg tehát politikai életünk vezérférfiai egymásután járulnak a király színe elé s e sorok írásáig még nincs eldöntve a jövő politikai irányzat, s ez okból teljes bizonytalanságban vagyunk a házassági törvény jövő sorsa iránt: addig a kath. klerus a politikai esélyekre való tekintet nélkül kitézi a signumot, mely alatt minden

kath. papnak és hívőnek harcolnia kell a római egyházra sérelmes törvények ellen.

A pásztori körlevél továbbra is fentartja az eddig hirdetett kiegyenlíthetetlen elvi ellentétet a magyarországi római egyház és az új intézmény között. A hazai klerus előtt irrelevans az, hogy a polgári házasság kötelező, fakultatív vagy szükségbeli-e. Az a fő, az a *csapás* — a mint a pásztorlevél mondja — hogy a házasság *polgári* leend.

Az apostoli király által szentesített törvényt a római egyház tehát nem kanonizálja.

De hogyan is kanonizálná azt a világi törvényt, a mely ellen a magas klerus az egyház „*hű fiaival*“ oly elkeseredett harcot vívott!

Mintha csak a spanyolországi törvényhozás szelleme kiáltana felénk, mely 1872. évben csupán a protestánsoknak — „*a kikre nézve meg nem akadályozhatja azt, hogy Spanyolországban tartózkodjanak*“ — s „*a rossz katolikusoknak*“ (malos catholicos) engedte meg a polgári házasságkötést; az 1889. július 24-iki polgári törvénykönyv pedig a házasságkötésre két formát állapítván meg: a kánont és a polgárit, az előbbit minden katolikusra nézve kötelezőnek mondta ki.

Róma bizonyára azt akarja, hogy Magyarországon is olyan állapotok hozassanak létre mint a minők a Kanári szigeteken vannak.

Róma előtt pedig a magyarországi kath. klerusnak is meg kell hajolnia s arra kell

intenie a hívőket, hogy „*életöket az egyház fejének parancsaihoz és intelmeihez irányítsák!*“

A küzdelemben, mely a jövőben reánk vár, egyházunkkal együtt mi is részt fogunk venni. Annyi bizonyos, hogy a mi végcélunkat nem a „*földi helytartó*“ mutatja ki, *hanem evangéliomi egyházunknak s hazánknek előttünk symbolikus jelentőséggel bíró szent egysége!*

Bízunk s reméljük, hogy a nagy küzdelem hazánk s egyházunk javára fog eldőlni. „*Ne szűnjünk meg a hazáért s ebben az egyházért való könyörgéstől*“ — a mint ezt már 1597. évi tasnádi közzsinatunk végzeménye kötelességünkkel teszi.

A kik pedig sz. István törvényeire hivatkoznak ügyök védelmében, azoknak ugyancsak sz. Istvánnal feleljük azt, hogy: „*az engedetlenség szelleme a korona virágait elhervasztja és a törvények iránt való engedetlenség az egész országnak dögvésze.*“ (Sz. István I. 8. f. 2. §.)

Dr. Kovács Sándor.

T A N Ü G Y.

Középiskolai tanulók idegessége.

Ily czimű füzet jelent meg Schuschny Henrik dr.-tól, az V. ker. főreáliskola iskolaorvosától. Az iskola 205 növendékét vizsgálta meg arra nézve, hoztak-e magukkal az iskolába idegességre való hajlandóságot. 49·2%-ban talált olyan szabálytalanságokat, melyekből erre lehet következtetni, 52·6%-ban talált ideges jelen-

jogot és népjogot. Az ő halála után azonban mind a két tantárgy beolvasztatott a philosophiába.

„Már egynehány ízben volt arról szó ezen superintendia consistoriumában — így hangzik a tiszántúli egyházkerületi gyűlésnek a debreczeni jogi tanszék szervezésére és betöltésére vonatkozó határozata, — hogy az itt levő kollégiumban olyan professzort is kellene állítani, a ki a haza törvényeit tanítaná. Ennek tanítására egyebek felett alkalmasnak ítéltetik Széplaki Pál úr, úgy mint a ki felől bizonyos, hogy Göttingában harmadfél esztendeig tartózkodván, mind a philosophiában, mind a juridicumokban, statiszticumokban szép előmenetelt tett és ezelőtt kevéssel Pesten prókátorságra is felesküdvén, dicséretes speciment adott. Elvégeztetett tehát közakarattal, hogy említett Széplaki Pál uramnak hivatal adódjék, a jus naturaenak, a politikának, statisztikának és a haza törvényeinek tanítására, ideértvén a magyarországi jus publicumot is.“

A megválasztott első jogtanár csak 1800. januárius havában kezdte meg előadásait s 1810. október 8-ikáig tanított, a mikor meghalt. Az ekképen megüresedett tanszéket az egyházkerület egy darabig helyettesekkel töltvén be, 1813. november 4-ikén tartotta meg székfoglalóját Madarász Dobrossy János, a második rendes jogtanár, ki 1839-ig működött.

Dobrossy elhunytával a jogi tanszéket az 1839. augusztus havában tartott egyházkerületi gyűlés, a foko-

✠ TÁRCZA. ✠

Szűcs Istvánról.

(Folytatás.)

A mai református jogakadémiák alapját, mint említők, a budai zsinat befejeztével vetették meg.

Patakon 1793. november 5-ikén, tehát két évvel a világiakat jogaikba visszahelyező zsinat után, foglalta el székét az első jogtanár, a nagyhírű Kövy Sándor, ki tudományának alaposságával, kitűnő előadási képességével, de legfőképen eredeti módszerével oly nagy vonzerőt gyakorolt az ifjuságra, hogy az ország minden zugából özönlöttek hozzá a növendékek. Harminczhat évi tanári működésének fényes sikereit kortársai, valamint a következő nemzedékek annyira méltányolták, hogy a pataki iskolát „Kövy iskolája“ név alatt emlegették. Az ő nevéhez fűződött a pataki kollégium egyik legdicsőbb korszaka s ép ezért fölléptének százados évfordulóját méltán ünneplik a hálás utódok.

Debreczenben 1796. októberében szervezte az egyházkerület az első jogi tanszéket. De úgy itt, mint Patakon már jóval előbb adtak elő egyes jogi és politikai tantárgyakat. Így nevezetesen Debreczenben a múlt század első felében Szilágyi Tönkö István előadta a természet-

ségeket (az alsó négy osztályban 46.4% a felső négyben 57%); de megjegyzi, hogy a tanulók nagyobb része izraelita, tehát oly fajhoz tartozik, melyet az ideg-orvosok idegességre hajlandónak mondanak. A fejfájás a négy alsó osztályban 18.4%, a négy felső osztályban 46.5%. A négy felső osztályban 43.6%-ban voltak ideges beszédzavarok. — Az ideges hajlandóságot kifejleszti a hibás nevelés, hibás táplálás, de az is nagy hiba, hogy a törvény minden gyermeket arra kötelez, hogy hat éves korában megkezdje az iskolázást, akár eléggé fejlett, akár nem. Idegesség fejlesztő hatása van a sok házi feladatnak, az iskolában pedig a divó szaktanári intézménynek. A hány tárgy, annyi a tanár, a ki nem alkalmazkodhatik tanítványai természetéhez, mert nem ismerheti őket, tárgyával pedig kiki mentül behatóbban iparkodik foglalkoztatni a tanulókat. Nem marad a tanulónak semmi szabadideje, a tornatanítás mai rendszerében sincs semmi üdítő. Keveset alszanak a tanulók, és az is árt nekik, hogy szeszest italt kapnak, hogy erősödjenek. Az állapot javítására ezekből vonja le a szerző a következtetéseket. Az alsó osztályokban mellőzni kell a szakrendszert, kevesíteni a házi feladatokat. A tanórák közt negyedórát szünet legyen. A lezkerendett egészségi szempontból át kell vizsgáltatni. Egészséges vidékeken jól berendezett internatusokat kell állítani. Nagyobb gondot kell fordítani a testi nevelésre. Fejleszteni kell az iskolaorvosi intézményt, kötelező tárggyá tenni az egészségtant.

Részünkről, kik mindig sajnálattal tapasztaltuk, hogy iskoláinkban az egészségi szempontok úgy az iskolák berendezésében mint a tanításban eddig majdnem semmi figyelembe nem részesültek, nagy jelentőséget tulajdonítunk annak a mozgalomnak, a mely a tanuló ifjuság testi nevelése érdekében legújabb időben tanügyi és orvosi körökben, most még inkább csak az irodalom terén, megindult s a melynek egyik figyelemre méltó mozzanata a szóban forgó füzetben megjelent tanulmány.

A népek harca ma nem annyira a harctéren, mint inkább a munka mezején dől el s nemzetünk sorsa a jövőben attól függ, hogy mekkora lesz munkabíró képessége.

Az iskolának tehát, mely az emberi életnek majdnem egy harmadrészét foglalja le, még pedig a fejlődésre rendelt időszakból, féltő gonddal és alapos tudással kellene őrködni a rábizott ifjuság erői és egészsége fölött s azokban az intézetekben, a hol a nemzetnek intező osztálya nyeri műveltségének alapjait, mintaszerű állapotoknak kellene uralkodni egészségi tekintetben is. Az az iskola, a melyből a növendék idegesen, testi fejlődésében visszamaradva és a komoly, kitarató munkától való idegenkedéssel kerül ki, nem csak hogy czéljának nem felelt meg, hanem többet rontott, mint használt.

A paedagogia terén azonban alig tehet addig az újabb hygiene nagyobb hódítást, míg alapelvei a művelt társadalom közkincsévé nem válnak. Ezért a szerző javaslatai körül elvi jelentőséget tulajdonítunk annak, hogy az egészségtan tanítása a középiskolákban kötelezővé tétessék. De ne csak a középiskolákban, hanem a tanárképző intézetekben is. Csak az egészségtan követelményei iránt érzékkel bíró tanártól várható, hogy a tanulókat az iskolai étellel járó számos egészségi ártalomtól megóvja s csak az e részben is kellő műveltséggel bíró társadalomtól remélhető az, hogy az iskola törekvéseit e téren is megértse és támogassa, valamint hogy a tanár és tanító munkáját és helyzetét ne csak tudományos és erkölcsi, hanem hygienikus szempontból is méltányolni tudja.

Mert a hogy általában ma állanak még a dolgok, azon okokhoz, a melyek a tanulók idegességét kifejlesztik vagy növelik, nem utolsó helyen sorakozik magoknak a tanároknak idegessége, a melyet szintén nem volna érdektelen szakszerű vizsgálódás tárgyává tenni.

zott igényeknek megfelelőleg, újjászervezte; de annyira túlterhelte, hogy nem akadt rá vállalkozó.

A mit királyi jogakadémiákon az 1777-ben életbe léptetett, majd 1806-ban módosított Ratio Educationis szerint négy tanár végzett, azt Debreczenben egy ember vállaira akarták rakni.

Jakab Mihály, hites ügyvéd és Biharmegye levéltárnoka, kit az 1839. évi augusztusi egyházkerületi gyűlés Dobrossy helyére megválasztott, számot vetve saját tehetségével, még a gyűlés folyamán kinyilatkoztatta, hogy a tanszéket úgy, a mint az szerveztetett, nem fogadhatja el, s ehhez az elhatározásához ragaszkodott még akkor is, a mikor az egyházkerület a tantárgyak újabb beosztása által hajlandónak mutatkozott könnyíteni a terhén.

Jakab visszalépésével 1839. októberében a fiatal Szűcs Istvánt választották meg.

Főtárgya a polgári magánjog (jus civile privatum) volt, melynek előadására nézve azt az utasítást kapta, hogy „kiemelvén ama fő- és vezérelveket, melyekből törvényeink eredtek, ez úton a jogtudomány philosophiájával a tanuló ifjakat ismertesse meg... E mellett elő kellett volna adnia a magyar jogtörténetet (historia juris patrii), a büntető jogot (jus criminale) s a harmadéves tanulók számára ideiglenesen a közjogot (jus publicum Hungariae), kapcsolatban a protestáns egyházzal. A római jogot, váltójogot (jus cambiale) és a bányajogot (jus montanicum), melyek Jakab Mihály meg-

választatása alkalmával szintén fölvétettek a jogi katedra tárgyai közé, Szűcs tanrendjéből kihagyták.

A mint azonban Szűcs; tanszékét elfoglalta, mindjárt az első évben, bizonyára az egyházi kormány beleegyezésével, tanrendjét akképen változtatta meg, hogy a jogtörténet helyét előadta mind a két félévben a váltójogot, a jogtörténet anyagát pedig részint a magánjogba, részint a közjogba olvasztotta be.

A protestáns iskolák mindig nevezetesebbek voltak arról, hogy szegénységök, alapítványaik elégtelensége miatt nagyon is kihasználják tanerőiket. A mellett, hogy a tantárgyak egész tömegével megterhelték, a körülmények és a szükségletek szerint a legkülömbözőbb disciplinák tanításával bizták meg őket, a mi annál könnyebben ment, mert az a tulságosan merev szakrendszer, mely ma minden előnye daczára, egyoldalúaká teszi az embereket, 48 előtt még nálunk nem honosult meg. A felsőbb iskolákat bevezetett egyének a szó mai értelmében nem voltak szakemberek; hanem arról tágabb körű encyclopaedikus ismeretekkel dicsekedhettek. Szűcs, a jogtanár, a mellett, hogy az összes jogtudományokat előadta, Péczeli halálával az 1849/50. iskolai évben magára merte vállalni a görög és latin remekírók magyarázását és Homérral, Sallustiussal és Liviuossal épp oly örömet és épp oly alaposzággal foglalkozott, mint Verböczyvel.

Ismerek ma is protestáns öreg tanárokat, kik mint köztanítók vagy esküdt diákok, a középiskola alsó

A tanításhoz és neveléshez sokkal inkább, mint más munkához nyugodt, derült lelki állapot s az ezzel járó türelem szükséges, mert csak ezek biztosítják a tanuló és tanár közt azt a rokonszenves viszonyt, mely az erkölcsi nevelésnek elengedhetlen feltétele s a tanulóknál az érzelmeknek azt a nyugodtságát, a mely az értelem zavartalan működéséhez szükséges.

Azon öröndetes lendület mellett azonban, melyet az utolsó 10 év alatt tanügyünk vett, a tanár helyzete az iskolában csak nehezebbé vált, a nélkül, hogy a társadalomban számbavehetően megkönnyebbült volna.

A tanítás a rationalis módszerek elterjedésével intenzívebbé, de egyszersmind fárasztóbbá is lett, de azért középiskoláink nagy részében a tanárok még ma is 20, sőt több órán is tanítanak hetenkint. Pedig hogy 50—70 tanulóból álló osztályokban a 3-ik, 4-ik, sőt 5-ik tanórán mennyire fogatékosan van meg a tanárnál a sikeres tanításhoz szükséges hangulat, azt csak az nem tudhatja, a ki tanítással soha sem foglalkozott, vagy ha foglalkozott is, az már nagyon régen volt.

Hozzá járul ehhez az, hogy a tanári javadalmazás mai mértéke a legujabbi, különben méltánylandó javítási törekvések után is még mindig ráutalja a tanárt arra, hogy az iskolában eléggé kihasználta erejét azon felül még más tereken is hasznosítsa.

Ily módon nem csoda, ha a tanárok sem mentek a század betegségétől s ezzel önhibájokon kívül többé kevésbé hozzájárulnak a tanulók idegességének kifejléséhez.

—r.

Főiskolánk tápintézetéről.

Minden tekintetben érdekes s egyszersmind tanulságos jelentést terjesztett be a tápintézeti bizottság főiskolánk tápintézeti ügyeiről úgy a főiskolai közös tanárkari gyűlés, mint a gazdasági tanács elébe. A jelentés jó részt statisztikai adatokat tartalmaz az 1894. évi július 1-től december hó 31-ig terjedő időről.

osztályaiban kezdték meg tanári pályájukat s végig haladva a gymnasium összes osztályain és beléköstölve a gymnasium összes tantárgyaiba, öregségükre valamelyik akadémiái tanszék révében kötöttek ki, hogy onnan aztán csakhamar a zaklatott munka után méltán kiérdemlett, de az anyagi gondok által minduntalan megzavart nyugalomba vonuljanak vissza.

A mai kor gyermeke, ki a viláért ki nem mozdulna abból a legspeciálisabb szakmából, a melyre a külső képesítvényt, a diplomát megszerezte magának, alig tudja elképzelni, hogy lehetett a hányt-vetett, folytonosan egyik munkakörből a másikba mozgósított régi tanárnak eredményt érnie el. Ugyde a szoros értelemben vett szakműveltséget bőven pótolta a régiéknél a lelkesedés, az ügyszeretet, a ragaszkodás az iskolához s a benső hivatottság az ismeretek közléséhez. Aztán meg, a mit már annyian és oly sokszor jeleztek, az iskolák szervezete, a tanrendszer, mely ma a legfőbb akadály a tanítás sikerének, hajdanában segítségére volt a tanítóknak. Kevesebbet tanítottak, de jól és alaposan, úgy, hogy az iskolából kikerült ifju sokkal nagyobb bizottsággal indulhatott az élet nagy útjára, mint a modern fiatal ember, kinek az iskolában szárnyát szegik, hogy ne röpkülhessen s nemcsak a kedvét veszik el a önkép-zéstől, de az ehhez szükséges eszközökkel sem látják el kellőképen.

Megboldodult tagtársunk a protestáns tanár példányképe volt. A szent fogadáshoz, a mit akkor tett,

Hetedik életévét tölti főiskolánknak eme jótékony intézete a házi kezelés rendszerében, s ezen idő alatt megküzdve a kezdet nehézségeivel, oly szerencsés fejlődésnek indult, hogy ma már megerősödött vállakkal, újabb meg újabb terhet lesz képes hordozni, s ezáltal még több tanuló ifjat részeltetni áldásaiban. De lássuk közelebbről a kimutatás adatait.

A tápintézet 1894/5. tanévi működése rendes szokás szerint már 1894. július 1-én megkezdődött, a midőn a remanenciális szolgálatot teljesítő hittanhallgatók, kik a nyári szünidő alatt a helybeli templomokban a hét-köznap délutáni könyörgéseket és a vasárnap délutáni kátémagyarázatokat végzik, továbbá a temetésre járó tanítóképezdészek ott láttattak el ebédvel. Sőt iskolai felsőbb hatóság jóváhagyása folytán részt vettek a tápintézeti ellátásban a kosárkötő nyári tanfolyamra vidékről bejött tanítók is, az élelmi anyagok beszerzési árának — egy napra fejenként 24 krnak — megtérítése feltétele alatt. Ily módon a nyári szünidő alatt az élelmezésben részesült remanensek forgalmi száma 3762-re ment, melyhez adandó még a kézügyességi oktatásban részt vett tanítók forgalmi száma 352, és így összesen 4114. Megjegyezzük, hogy 3—4 tanuló ifju, ki a városban a nyári szünidő alatt irodai alkalmazást szokott nyerni s így jut egy kis jövedelmi forráshoz, az élelmi cikkek beszerzési költségeinek lefizetése mellett igénybe szokta venni a tápintézeti ellátást, miután oly csekély összegért a tápintézeti étkezéssel fölerő ellátást sehol sem biztosíthat magának.

A rendes élelmezés az alapszabály értelmében szeptember hó 10-én vette kezdetét és tartott december 20-ig. Ezen idő alatt az élelmezésben naponként részesülők legmagasabb s a tanév elején megállapodott száma 316 volt, ezekhez jött november hó 15-től kezdve az a 13 eddig csak kenyeren élő tanítóképezdész, kiknek tápintézeti ellátását tudvalevőleg dr. Medve Kálmán és subskribáló tanuló társai nemes adománya tette lehetővé.

midőn székét elfoglalta, mind végig hű maradt „Oktatás és nevelés — így szólt a többi közt — e kettőben pontosul hivatásom felséges tiszte. Elsőt illetőleg, mint felséges királyom hű jobágya, a koronás főnek tántoríthatlan hű alattvalókat, mint édes hazám és szeretett nemzetem hű fia, a hon közjáváért s a kedves anyanyelv virágzásáért élni-halni kész polgárokat, mint szent vallásom nem vakbuzgó, de mégis rendületlen hű követője, ennek vész között is hív pártolókat s szemes őrállókat képezni, s e főiskola javát s boldogságát mind szavaiban, mind tetteimben mindenkép elősegíteni leend egyetlen örööm s fő dicsekedésem. A nevelésre vonatkozólag imé itt nyilván vallást teszek, mikép én a kor lelkéhez, — melynek jelszava: haladás és emberiség, — mindenkor hív maradva, soha nem fogom eltéveszteni szemeim elől az eszközöket, mik által a dicső feladatot vélem megközelíthetni.“

Ebben az irányban és szellemben vezetvén az ifjuságot, a működéséhez kötött szép remények, — melyeket beiktatása alkalmával br. Vay Miklós, a főiskola akkori segédgondnoka és Péczeli tolmácsoltak, — beteljesedtek.

Székfoglaló értekezésében, — melyet 1840. november 8-ikán tartott meg s mely Péczeli Józsefnek, a debreczeni tanári kar szeniorának a új tanárhoz intézett üdvözlő beszédével együtt még ugyanazon évben nyomtatásban is megjelent, — végig tekintvén államszervezetünk és jogrendszerünk múltján, nagy meglepéssel

Ezekkel az étkezők napi száma 332-re emelkedett. A 184 ételmezési napon keresztül (tehát a nyári szünidőt is beleértve) az ételmezettek összes forgalmi száma 31.857 volt.

A gymnasiumba, tanítóképezdébe és az akadémiára összesen 1103 tanuló lévén beiratkozva, 30·1% volt tagja a tápintézetnek az egész tanulói népességből. Ha tanszakonként vesszük a számítást, a beiratkozott 51 hittanhallgató közül 34 (tehát 66·66%), 212 joghallgató közül 65 (tehát 30·66%), 740 gymnasiumi tanuló közül 158 (tehát 21·35%), a beírt 100 tanítóképezdész közül 75 (tehát 75%) étkezett a tápintézetben. E számokból egy tekintetre látni lehet, hogy melyik tanszakon levő ifjak kerülnek olyan sorsu szülők házából, kik gyermekek neveltetési s tanítási költségeihez minél kisebb áldozattal járulhatnak.

Egyházkerületenként a következő számok szerint oszlik meg a tápintézeti tagok létszáma: a tiszántúli (jut 272, az erdélyre 26 (nagy része a szilágy-szolnoki egyházmegyéből), dunántúli 21, dunamelléki 7, tiszán-inneni 6. Ha már ennyire benne vagyunk a statisztikában, közzöljük azt is, hogy tiszántúli egyházkerületünk egyházmegyéi között hogyan oszlanak meg a számok:

1. Alsó-Szabolcs-Hajduvidéki	49
2. Békés-bánsági	29
3. Beregi	2
4. Bihari	14
5. Debreczeni	27
6. Érmelléki	22
7. Heves-Nagy-Kunsági	31
8. Felső-Szabolcsi	24
9. Máramaros-Ugocsi	7
10. Nagy-Bányai	14
11. Nagy-Károlyi	12
12. Nagy-Szalontai	15
13. Szatmári	26

jelzi a haladást, melyet 1825-től tettünk. Az 1832/6. és az 1839/40. országgyűlés alkotásai, a magyar nyelvnek jogaiba való visszahelyezése, az úrbéli ügyek rendezése, az örökvaltság törvény, a törvénykezési reformok, a rendi különbségek megszüntetésére irányzott törekvések, a nemesség áldozatkészsége, — lelkesedéssel tölti el őt. Széchenyinek, mint „az igaz hazafiság egyik nagy apostolának” nevét csak egyszer említi ugyan, de a fejlődés irányára és tempójára nézve Széchenyi elveit fogadja el s az elért reformokat ezek szerint ítéli meg.

Ama reformok, szerinte, minden szabadelvű embert kielégíthetnek, miután biztos alapjául szolgálnak a szebb jövőnek; de egyszersmind megczáfolják a Zedlitz-féle politikusokat, kik országgyűléseinket alaptalan rágal-makkal illetik, meddösséggel vádolják s működésük sikertelenségét a kormány jószándéku törekvéseivel szemben gyakorolt indokolatlan opposíciónak tulajdo nitják.

Zedlitz német írónak az augsburgi „Allgemeine Zeitung”-ban „Pia desideria” cím alatt névtelenül köz-zétett s az 1840-iki országgyűlés befejeztével önállóan is megjelent cikksorozata, tudvalevőleg, nagy port vert fel nálunk ebben az időben. Nem egyéb az, mint a bécsi kormány beolvasztási politikájának apotheosisa. Azzal a kijelentéssel végződik, hogy Magyarország ma-gára hagyatva, nem állhat fenn, ennél fogva szorosabbra keil fűzni a kapcsolatot Ausztria és Magyarország kö-

Szülők állása szerint 57 tápintézeti tagnak az atyja lelkész, 47-nek tanító, 42-nek hivatalnok, 7-nek földbirtokos, 76-nak földműves, 46-nak iparos, 4-nek kereskedő, 1-nek orvos, 2-nek segédmunkás, 50 apátlan árva.

A hittanhallgatók, egynek a kivételével, a ki rend-kívüli hallgató volt, mindnyájan kedvezményes helyet élveznek, a joghallgatók közül 45 volt kedvezményes helyen, 20 pedig egész díjas volt, a tanítóképezdészek közül 1 egész díjas, a többi részint kedvezményes díj mellett, részint alapítvány mellett étkezik, a gymnasiumi tanulók közül 86-an fizetnek egész díjat, tehát a kedvezményes vagy alapítványos helyre 72 tanuló esik.

Végül megemlítjük, hogy a nyers élelmi cikkek beszerzési összes költsége július 1-től december 31-ig 8239 frt 94 krt tesz, ebből átlag egy-egy tanuló ifjura 22·907 kr esik naponta. Azonban ezen utóbbi szám mérlegelésénél vigyáznunk kell arra, hogy abba a személyi kiadások, felszerelések, befektetések nincsenek beszámítva, annyira, hogy még a ki az egész évi díjat (74 frtot) fizeti is, az sem állíthatja, hogy tetemes kedvezményben nem részesül, mert napi 28 s némi töredék krajczárért tisztességes ebédet s vacsorát nyújtani, ezt nagylelkű alapítóink, egyes intézetek, Debreczen város közönsége s a tiszántúli egyházkerület számos egyháza áldozatkészsége folytán csak a mi főiskolai tápintézetünk teheti.

Referens.

K Ü L F Ö L D .

Amerikai levél II.

Cleveland, 1894. december 24.

Adventi hetekben vagyunk. Készülünk illendően fogadni Idvességünk dicső fejedelmét, kinek elközelgését s közeli születését jelzi nekünk az adventi napok mindenike.

zött; meg kell változtatni a magyar alkotmányt, miután a fennálló, elavult államszervezet mellett a Lajtha határvonalul szolgál nemcsak Magyarország és Ausztria, hanem Magyarország és Európa. a kultura és a közép-kori barbarizmus, a haladás és a stanatio közt is.

Mint hogy az akkori közmegegyezés szerint Zedlitz tollát a bécsi kormány sugalmazta, épp úgy, mint PüklerMuszkau herczegét, ki a nélkül, hogy viszonyainkat csak felületesen is ismerte volna, a beteg Magyarország doktorának toltta fel magát s a hirlapokban merőben hamis diagnosis alapján ricipéket irt a beteg számára: maga Széchenyi vállalkozott a fogadatlan prókátorok visszautasítására, kijelentvén egyik országgyűlési beszédeben, hogy mi nekünk magyaroknak sem kikopott fizetett poéták, sem vándorló herczegek tanácsára vagy intésére szükségünk nincs hogy köteleességünket fejedelmünk és honunk iránt teljesítsük. Szücs István csak Széchenyi rendreutasítását reprodukálja, midőn szánalmát fejezi ki Zedlitz magaviselete felett, „ki — úgy látszik — nem fogta fel, mily nehéz a régi, meggyökeredzett viszonyokat belső összefüggésökben megítélni s valódi eszközöket előadni, melyekkel javítani lehessen a kivált ottan, hol a törvényhozás gyakorlati kérdése forognak fenn.”

(Folyt. köv.)

Csodálatos, kimagyarázhatatlanul magasztos és föl-emelő hatással van a J. Kr. születésének emlékünnepe minden keresztyén szívre.

Még Amerikában is a concurrentia s a lázas küzdelem e territóriumán is megpihen egy percze a munka, megáll a dolgozó kéz, s elhallgat a nagyvárosi élet mindennapi zaja, midőn esténként megszólalnak 362 templomban a harangok, hogy hívják a keresztyén világot, hívják közelebről e város keresztyén lakosságát az Idvezítő fogadtatásához szükségeltető előkészületek megtételére.

Az egyház, nyomon kísérve az újszövetségi szentírók előadását évezredek folyamán mindig előkészítette az ő híveit, mindig felhívta azoknak figyelmét annak az öröndetes üzenetnek megjelentére, kit már az ószövetségi szentírók epekedve vártak s kinek eljövetelét Isten megígérte már Ábrahámnak, még előbb pedig a bünbe esett első emberpárnak!

Az állam azonban Amerikában nem ismer adventet, nem ismer karácsonyt. Gyárak és műhelyek *karácsony első napján* ép úgy működésben vannak, mint köznapokon. Bámulatos a hírheft amerikai vallásosság mellett, de tényleg úgy van, hogy a karácsonyi ünnepet — nem is szólva a második napról, mert az itteni egyházak sem ismerik el ünnepnek — az állam nem tartja meg. Kivételesen csak annyit engednek meg, hogy e napon híveink délelőtt vagy délután eljöhessenek a templomba.

Az egyházak azonban hűségesen ünnepelnek. Kivételt képeznek ebben a tekintetben is a puritán reformátusok, p. o. a presbyteriánusok. Ezek csak a vasárnapot tartják. Sőt vannak extrem presbyteriánusok, kik minden napot egyformának tartanak, s a vasárnapot, karácsonyt, husvétot, pünkösztöt absolute nem ismerik el ünnepnek.

Azonban a vallásos német szellem e tekintetben is sokat javított az amerikai egyházi viszonyokon. Az u. n. — Gebetswoche — az adventi 4 hét napjai bűnbánatra és imádatra rendelvék itt is. S a rendelet immár nemcsak papíron van meg, hanem az egyházi törvény betűibe életet és lelket is öntött az embereket fogva tartó evangéliumi szellem ereje. Az u. n. United Charities building — „evangéliumi szövetség“ — ezelőtt 42 évvel egy fölhevást bocsátott ki az éjszakamerikai evangélikus (lutherán és ref.) gyülekezetekhez, s azok papjaihoz, hogy szenteljék meg az adventi napokat igaz bűnbánat által. A fölhevás szép eredménnyel járt, mert ma már az összes amerikai német s angol evangéliumi egyházak által tartatnak az adventi négy hét mindenik napján u. n. „Andachts-Stunden.“

Ezen vallásos czélú és irányu összejövetelek terjesztésének kiválóan alkalmas organumai az angol nők, kik a vallást s az egyházat illető ügyekben fáradhatlan tevékenységgel működnek, és az ifju emberek. Az angol nők egy vaskos kötetre terjedő havi folyóiratot adnak ki Clevelandban tisztán vallásos tartalommal, melynek 16.000 előfizetőt gyűjtöttek. Továbbá az angol nők szokták ellátni a nőtlen fiatal lelkészek lakásait mindenféle bútorokkal, szőnyegekkel, asztalokkal, székekkel, fotelekkel s divánokkal s teszik mindezt a legkomolyabban, a nélkül, hogy legkevésbé is geniroznák magukat az ifju lelkész előtt. Sőt még mást is tesznek. A fiatal pap konyháját is ellátják zöldséggel, hussal, főzelékkel s tüzelő anyaggal. De sőt még ennél is többet tesznek. Történeti tény, hogy volt pittsburgi kollegánkat, Kovács Jánost egy értékes nagykabáttal — melylyel akár

Szibériába is elutazhatott volna a kollega — ajándékozták meg az életrevaló eszmékkel telített angol kisasszonyok.

Az angol lady alig várja a naplementét, hogy mehessen a legközelebbi templomba, hól pompásan etablirozott teremben, kellemes társaságban, gyöfnyörű ének és zenekar hangjai mellett élvezettel tölthet el egy órát!

És valójában itt kellemes is a templombajárás, és nem is lehet csodálni, ha az angol templomok minden este zsufova vannak. S úgy érezheti az ember magát mint egy elegáns salonban, vagy az opera kényelmes páholyában. Mindent kézbe hoznak az embernek, azért az 5 centnyi (=13 kr.) persely-pénzért, melyet mint minimum-obulust le kell az embernek *előre* tennie! Kap zsolttárt, imakönyvet, bibliát, sőt magával nyalábolhat egy rakás vallásos folyóiratot is, — sőt adnak ingyen még ujságot is! Persze a zsolttárt és imakönyveket istenitisztelet végeztével visszaszedik.

A templomok mindég fűtetnek és pedig nyárban inkább mint télen. Minek magyarázata az, hogy itt csak márczius és áprilisben van egy kevés tél. Ma decz. 24-én még felöltő nélkül járunk, s havat mi e hónapban nem láttunk, a fű a mezőkön még mindenütt térdig érő, s gulyák szabadon legelnek rajtok, szóval valamire való hideg még nem volt: mégis decz. 1 óta minden vasárnap s általában minden Istenitisztelet alkalmával fűtik a templomokat. Az egyháztagok e tekintetben meglehetősen nagy igényűek és követelőzők. Fagynak hire-hamva sincs, klímánk oly enyhe, akár Syrakusáé. A banaán, narancs s pálma kinn telelnek a szabadban egész márczius 1-ig. Ekkor rendszeren megváltozik az idő, s kevés hó és gyenge fagy következik. Szigoru tél azonban e vidéken csak igen ritkán köszönt be, míg már egy-két övvel és fokkal feljebb eső tartományokban szibériai toilettet hordanak novembertől ápriliséig az emberek. Egy fokkal alattunk pedig már teljesen ismeretlen fogalom a tél. A klíma kellemes voltát növeli Amerikában az a körülmény, hogy rengeteg erdőségei, szabad, az az meg nem kötött helyei, tágas mezői s térségei vannak.

Az exotikus, örökzöld sugár fenyők, vagy a dús lombkoronájú platánok, a terebélyes czédrusok, a kifejített ernyőhöz hasonlító pálmák keletnek ragyogó derült ege alá viszik gondolatban az embert.

Szinte különösnek, sajátságosnak és érthetetlennek találja az ember, hogy karácsonyban nincs hó, nincs jég, nincs fagy. Olyan föltűnő, hogy az emberek még decz. közepén is vékony nyári öltözetben s szőrzipőben járnak! A meleg ruhákat osztogató jótékony egyleteknek csak márczius és áprilisben van egy kis dolguk és elfoglaltatásuk.

Nem mondhatni már ezt el az ingyen népkonyhák-ról. Ezeknek bizony állandóan vannak vendégeik. Clevelandban jelenleg 15.000 ember van — állítólag — teljesen munka, s így kenyér nélkül. Ennyi kér naponta kenyeret és táplálékot magának és családjának. Voltaképp nem is kérnek, hanem követelnek. És a tanács siet segíteni a bajon, mert tudja, hogy ha megtagadja tőle ma, holnap erőszakkal jönnek azt elvenni. Ha kenyeret nem kapnak, követ ragadnak, s a kő, az veszélyes fegyver, kivált egy amerikai munkás kezében. Mert itt nincs katonaság, mely a lázongást elfojtsa. Az egész Egy.-Államokban a fegyverben lévő létszám 12.000 ember, mely csak a tengeri közlekedés biztonságára van hivatva felügyelni! A szegény emberekkel igen ajánlatos itt jó barátságban és jó lábon élni. Ezen igazságnak erejét legjobban érzik maguk a milliomosok.

Ők alapítják az ingyen konyhákat, hol bárki étkezhet reggel, délben és este. Sőt még mást is tesznek. Nagy ünnepeken vetélkedve harcolnak a milliomosok egymás közt azon, hogy melyikök lehet az a szerencsés, megvendéghetni a szegényeket egy-egy ünnepnapon. Ez idén karácsonyra egy szepességi születésű dúsgazdag varrógépgyáros, Kundtz úrnak jutott ki a kiváló szerencse, hogy üdvözölheti vendégei gyanánt Cleveland összes szegényeit.

15,000 ember részére üttetett sátrat a város területén kívül eső Woudland terén. Nem megvetendő mennyiségű étel és ital fog elfogyni ez illustis vendégsereg lakomáján. 11,000 kilo kenyér, 2½ tonna marhahús, 4 zsák kávé, 900 csirke, s 300 hordó sör van megrendelve! A mi pénzünk szerint bizony ezen egy napi ellátás nagy értéket képviselne, de a viszonylagos értéket tekintve, mégis olcsóbb, mintha otthon adna valaki egy ilyen ebédet. Mert p. o. egy kilo cukor 12—13 kr., amerikai értékben pedig csak 5 cent. Egy kilo hús 8—10 cent, ha a magyar értéket számítjuk = 20—25 kr. A fölszolgálat gyári személyzet végezi. Az ebédet pedig jelen lesz nemcsak Kundtz úr, hanem számos meghívott milliomos vendég is.

Kundtz Theodor úr neve különben méltó, hogy egyházunk aranykönyvében is megörökíttessék. Mikor ő ideért volt, s először tette lábát a szabad Amerika földjére, épen 2 cent maradt volt zsebében. De fáradhatatlan tevékenysége, buzgalma, kitartása, s nagy szorgalma folytán — túlfeszített munka miatt el is veszté jobb szemét — ma oly tekintélyes vagyona tett szert, hogy gyarának üzleti forgalma 9—10 millió dollárra, saját vagyona pedig mintegy 60 millióra rúg. És ez ember, noha erősen katolikus érzelmű, templomunk fölépítésére 200 dollárt = 500 frtot adott, s e mellett tanácstermünket csinos székekkel — 50 darab — s berendezéssel látta el. Adjon Isten kisedd egyházunknak több ily áldozatra s tette kész pártfogókat!

Könyvismertetés.

Vegyes egyházi beszédek. Irta Lévay Lajos sárkeresztúri ref. lelkész Budapest. Kókai Lajos. 1894. Ára 1 frt 30 kr.

Élénk érdeklődéssel vettem kezembe Lévay Lajosnak ezen újabb kiadott egyházi beszédeit, miután élénk emlékezetemben van az a meleghangú bírálat, melyet az ő 1888-ban megjelent „Egyházi beszédek” című művéről ugyanezen lap hasábjain F. Varga Lajos barátom írt, s miután engem Lévay Lajoshoz el egészen Skócia szép fővárosáig, Edinburgig terjedő régi barátság köt, hol idestova 20 esztendővel ezelőtt együtt élveztük a jó skót szép keresztyén szeretetben gazdag vendéglátást, s éreztük mély vallásosságának egész életét átjáró erejét. Nem történetesen jött tollam alá ez a reminiscencia, hanem előzetes terv szerint. Azt néztem én Lévay művében, hogy hol és mennyiben látszik meg abban annak a skót egyháziasságnak, az evangéliom igazai iránti buzgó szerelemnek nyilatkozata, melyet, mint ifju lelkészjelöltek oly igen nagyon csodáltunk mi együtt ama távolföldi testvérnép körében.

Lévay neve igen kedvezően ismert név ma a magyar református egyházban. Dunamellékéről régóta eljutott az ide hozzánk is. A talán még mindig ifjabb lelkészi generációban igen kevés emberünk van, ki a lelképásztorkodás s az azzal nálunk igen szorosán egybefüggő belmissziói munkálkodás területén többet írt és tett volna, mint az én kedves Lévay Lajos barátom.

Rá fogok erre mutatni jelen műve ismertetésében is.

A 208. lapra terjedő kötetben 1 adventi, 1 karácsonyi, 1 téli, 2 farsangi, 1 husvéti, 1 áldozó csötörtöki, 1 szárazságkor mondandó, 1 bűnbánati, 4 közönséges, 2 gyermekistenítészelet alkalmával, 2 a jézsuita missziónak Sárkeresztúron időzése, s az 179½. XXVI. t.-cz. százados emlékünnepe alkalmával való, 1 márczius 15-iki s 1 Kossuth Lajos halála alkalmával mondott, összesen 19 egyházi beszéd látott napvilágot.

Hogy valamiképen azt ne higgye valaki, hogy a szerzőhöz való régi barátságom teljesen elnyomta bennem az elfogulatlan bírálót: mindenekelőtt elmondom azt, a mit e kötetben egy vagy más szempontból kifogásolok.

„Vegyes” egyházi beszédek azok, de ez a jelző nézetem szerint nem involválja azt, hogy valami rendszernek is ne kellene átvonulnia a kötetben levő egyházi beszédek beosztásán.

Van benne ugyanis 2 évszaki, egy téli és egy nyári prédikáció. Miért nincs már akkor tavaszi és őszi is? Van benne 3 ünnepi beszéd: karácsonyi, husvéti és áldozó csötörtöki. Miért nincsen aztán nagypénteki és pünkössti is? Én a 4 közönséges helyett ezeket vettem volna be, s művemet, külső beosztás tekintetében, nem lehetett volna rendszertelenséggel vádolni.

A XII. sz. a. levő beszéd közönségesnek van jelezve, pedig azt jobb lett volna a farsangiak után s a husvéti elé sorozni, hiszen ott van bevezetése végső kikezdésében, hogy azt szerző *bőjti vasárnapon* tartandó beszédnek szánta.

De hát az egyszerű elnézésből eredt tévedés.

A mi az első beszédet illeti, azt kérdezem én az én kedves barátomtól: bűnnek tekinti-e ő a hitetlenséget? Ugy látom: annak, mert elítélőleg szól a bölcsességökben elkevélyedettekéről, s azokról, kik képesek letagadni az örök bölcsesség kútfejét.

Ezt pedig azért mondom, mert szerző ezen beszédében úgy oszt:

1. *Jövel Uram Jézus s mindenekelőtt vedd le rólunk a hitetlenség igéjét; 2 vedd le rólunk bűneink terhét is.* E szerint szerző oly eszméket kombinál, melyek közül az egyik subordinált a másikra nézve.

Sietek azonban itt azonnal megjegyezni, hogy ezt csak a kicsiny dolgokba is belekapaszkodni szerető logikai okoskodás parancsszava mondatja velem, most a szerző ezen igen szép egyházi beszéde két jelzett részében föltétlenül más-más gondolkörben mozog, s az előbbiről fokozatosan haladva megy át az utóbbira, hallgatván a régi jó rhetorok szavára: „ut augeatur semper et increascet oratio.”

Komolyabb kifogásom van a negyedik számú egyházi beszéd dispositiója ellen, a mennyiben ez semmiképen nem egyezik meg a szöveg gondolatával. A szöveg ez: *Monda az Uristen: nem jó az embernek egyedül lenni* stb. (I. Móz. 2, 18.) A dispositió szerint szerző *óhajtja lerajzolni a házasságnak örömeit, töviseit és fáradalmait.* Ez így nem jól van, mert a szöveg, negativumról positivumra fordítva, azt mondja, hogy *jó az embernek házasságban élnie.* Amde okvetlenül bizonyos az, hogy olyan házasságban élni, minőt szerző főként a második részben rajzol, nem jó. Én a szöveg alapján, lehetőleg a szerző szavaihoz alkalmazkodva s *egyszersmind aztán szövegszerűen is,* így disponáltam volna: *óhajtom lerajzolni előtetek a házasságnak jóságát, mint a mely 1. örömeiket terem 2. elveszi az élet töviseit 3. enyhíti annak fáradalmait.* De így aztán az én

eszmemenetem jórészben más lett volna, mint Léway barátomé.

Ezen kifogásaim értékét aztán föltétlenül ellen-súlyozza, azaz csaknem megsemmisíti a műnek minden más tekintetben való kitűnősége.

Léway a nép, az értelmes magyar nép nyelvén beszél, keresetlenül egyszerűen s mégis, vagy tán épen ezért tisztán és szépen. Megragad minden, a homilétika által megengedett nemesebb eszközt, hogy hallgatóinak szívére, értelmére, kedélyére, egész lelkére hasson, hogy őket építse, hogy Isten országát terjeszsze.

Népszerű tehát a szónak legvalódiabb értelmében.

Ő nem elégszik meg azzal hogy gyülekezetének csak akármilyen prédikátora legyen, ki úgy a hogy tele akarja beszélni a predikálásra engedtetett 25—30 percet, hanem ha annak szükségét látja, a szokottnál hosszabb egyházi beszédek is tart, mint ezt a mű előszavában maga is jelzi.

Lelekipásztora is akar ő lenni gyülekezetének, ápol-ván egyszersmind a belmissió munkáját, midőn egybe gyűjti gyülekezete kicsinyeit, s ezeknek tart gyermek-istentiszteleteket, gondoskodván ezuttal is arról, hogy nyájából senki éhesen el ne menjen, tehát szólván egyszersmind a gyermekek szüleihez is.

Tud egyházának apologétája lenni, polémikus beszédet tartván a városi katolicismus ellen, mikor egy jezsuita missió tolaikodik be községébe, hogy ott az egyenetlenség magvait hintegesse.

Tud lelkesülni egyházunk, hazánk multjának nagy eseményeiért, alakjaiért három utolsó, fentebbi címök szerint felsorolt egyházi beszédeiben.

Evangyéliumi szellem, bibliai hit, mélység és erő vonul át egyházi beszédein.

... Ugy, a mint mi mindezeket együtt láttuk, éreztük, értettük és tanultuk meg ott a messze Skó-cziában.

Ajánlom e szép és jó egyházi beszédek magyar protestáns egyházunk lelkészeinek figyelmébe.

Kapható e kötet Kókai Lajosnál Budapesten Károly-utczában, valamint magánál a szerzőnél Sárkeresztúron, Fehérmegyében.

Ajánlom szeretettel, jó lelkiösmerettel.

Csiky Lajos.

IRODALOM.

Az ószövetség fonsége.

(Vége.)

De annál a mit a bibliának első lapja Istennek a világgal való viszonyáról tanít, még fontosabb az embernek a teremtőhöz, a világ urához való helyzetéről szóló oktatása. Itt is kiemel az bennünket mindenféle emberi csalódásból s tisztán, igazán elmesgyézi azt a területet, hol egészséges levegőt szivhatunk, élhetünk s boldogulhatunk. Fejünkre olyan koronát teszen s oly nemességet üt homlokunkra, a melyekhez fonség dolgában a földön semmi sem mérhető. Micsoda az ember, hogy róla megemlékezel s az embernek fia, hogy gondot viselsz reá! Mert alig tetted valamivel kisebbé Istennél, dicsőséggel és méltósággal koronáztad meg őt, urrá tetted kezeid alkotásain; mindent lába alá vetettél. Isten a maga képére teremté az embert. Az ember valójának sajátos dicsőségét tehát nem alólról felfelé, a lények ama fokozatainak beláthatlan sorozatából kell a magyaránunk, melyeknek egyike vak kényszerűséggel

szülte a másikat, hanem — isteni nemzetség vagyunk. Ámde, egyidejűleg, ugyanaz az ige a legmélyebben is megaláz bennünket, a midőn kijelenti bukásunkat s az Istenünkkel való közösség valódi életforrásától hitetlenségünk engedetlenségében történt elszakadásunkat s ekként új fényt áraszt létünknek és a világnak sötét oldalára, a bűnre, szenvedésre és halálra, hol az embereknek minden bölcsellete — nemhogy a diadalnak és megdicsőítésnek, de — csak a magyaráztatnak első szavával is adósunk marad. El vagyunk veszve — hirdeti az ószövetség, de Istentől elszakadtunkban; bukott királyok vagyunk, de még mindig királyok; halál marta-léka, de élet-örökség számára teremtve. Mert bukásunk, a mely Istentől való idegenségbe és a halál uralma alá taszított bennünket — nem utolsó szava. A velünk teremtett dicsőség, meg tapasztalatszerű alásúlyedtségünk és boldogtalanságunk közötti iszonyu ellentmondásba ismét, mindjárt a biblia első lapján, beléragyog egy nap, melynek sugarait Görögország bölcsői nem látták: a kegyelem, mely megbocsátja a bűnt, meggyógyítja fogyatkozásainkat, saját ellenségünkkel és Isten ellenségével fölveszi a harcot s csodálatos bölcseségű, mérhetlen türelmü nevelésnek útján győzelemre vezérel bennünket.

Célját téveszti és elvész az emberi élet, ha két dolgot tisztán, világosan föl nem mutat neki a tapasztalat: a bűnt és a kegyelmet. Hogy tulajdon valónknak a bűn által történt megmérgezését egész, kétségbeejtő veszélyességében felösmertük legyen s hogy ama gyógyító kegyelemnek tapasztalata, mely a bűnnél hatalmasabb, erős gyökereket vert légyen bensőnkben — im ez — röviden kifejezve — minden normalis életpályának tartalma s értelme. S épen ezt a kettős tapasztalatot rajzolja az ószövetség, tanban és történetben, a leg-szemléltetőbben és megragadóbban, megfoghatólag még a gyermekértelemtől és gyermekékkéztől is. Megrázó panaszhangok csendülnek meg benne ama szakadás felett, mely életünkön átvonul: Utólértek a bűneim, hogy nem nézhetem őket; számosabbak fejem hajszálainál s a szívem elhagyott. Ám fölhasan a megváltottak örömrivalgása is: A Jehova erős, irgalmas és kegyelmes Isten, késedelmes a haragra, nagy irgalmasságu és igaz-ságú, ki elvész a hamisságot. Boldog az, a kinek hamissága megbocsátott és a kinek bűne elfedeztetett. Az Ur az én pásztorem, azért semmiben meg nem fogyazokom! S a mi e közé a két sarkpont közé esik, az isteni nevelés, mely a szeretet ezer bizonyosságaival jön az ember elébe, ébreszgeti, inti, itéli, föltámogatja, bünteti és vigasztalja, s töle százszor megvetve, százszor újra hozzáférközik s mikor elvégre megnyerte az embert, életét a szent és boldog engedelmesség, a gyermeteg függés korlátaival veszi körül — mondjátok, van-e tisztább, megragadóbb vonásokkal rajzolja valahol, mint Izrael népének történetében? Tekingess szorgalmasan ebbe a tükörbe, tulajdon képed láthatod meg abban s — a mi még becsesebb — egy olyan Isten arcát és szívét, a ki bennünk bátorságot ébreszt, mert maga a szentséges szeretet,

Ez a szeretet kapcsolja egymáshoz az embereket is. Az ószövetségben ugyan még nemzeti korlátok közé látjuk szorítva az emberi közösséget, de nem kiányzanak ám olyan ujjmutatások és kísérletek sem, melyek ki akar-ják azt terjeszteni mindenkire, a ki csak ember nevet visel. Már az a családi rend és nép-közösség is, melyre a törvény és a próféták törekszernek, elég tanulságos és előképszerű. Mily megható gondoskodás szegényekről, kicsinyekről, elnyomottakról, mily lángoló harag az

erőszakoskodás és fosztogatás ellen! Az éhező szegény iránt, ha felebarátjának vetésébe vagy szőlőskertjébe lép, a hadi-fogoly rabszolganő iránt ugyanazt a szelid gyöngédséget látjuk, mint a nyomtató barom vagy a remegő anya-madár iránt. A családi élet-, a házastársak-, szülők- és gyermekek- meg a szolgák viszonyai bölcseséggel, komolysággal és jósággal teljes elvek szerint vannak szabályozva s fölfelé és lefelé egyaránt igazságos mérleget látunk alkalmazva a társadalmi életben, személyválogatás nélkül. Valóban, kik a jelenkor társadalmi fonákságai ellen folytatott harcban az őszövetséget szidalmazzák, nem tudják, mit cselekesznek. Ha e világ gazdagjai annak emberbaráti szelid szellemétől engednék magukat áthatni s vezetni, úgy, a mi társadalmi rendünkben valósággal igazságtalan és tarthatatlan, csakhamar orvosolni tudnók. Csakhogy természetesen az őszövetség még valamivel magasabb célra törekszik annál, hogy a kenyeret Izrael házában valamennyi fajrokon között helyesen ossza szét. Egy vérből származtatja az az egész emberiséget s viszont egy célpontra látja összefutni az összes nemzetek útait, az élő Isten országában, ki már az üdv-történelem kezdetén tulajdon életét köti le zálogul, hogy valamennyi térdnek ő előtte kell meghajolnia, valamennyi nyelvnek reá esküdni s az egész világnak dicsőségével telni bé. Ebben a dicső Isten-békében olvadnak föl végezetre a népek még oly igen szétszakgatott életének kirívó dissonanciái: Azon a napon járt út vezet Egyiptomból Assiriába, úgyhogy az assirok Egyiptomot s az egyiptomiak Assiriát meg fogják látogatni s Egyiptom Assiriával együtt tisztelni fogja Jehovát; a sergek Ura pedig szól: Áldott legyen népem Egyiptom s Assiria, kezeim alkotása s az én örökségem Izrael! S itt ismét nagyszerű fölényben van az őszövetség korunk bölcsesége felett, mely a maga nyugtalan, noha gyakran ugyancsak kétes haladásával büszkélkedik ugyan, de észszerű célját nem ösmeri a világnak, hacsak — mert utolsó szava, úgy tetszik, ez nem a megsemmisülés tátongó chaosában való végleges fölbomlását tekintti olybá.

És egy olyan könyv, mely illetén tájékozást nyújt azon kérdések felől, melyeken egyetlen gondolkodó embernek sem lehet könnyedén átsiklania, ne volna-é érdemes a legnagyobb figyelemre és lelkiösmeretes tanulmányozására?! — Pedig egyet, a mi az őszövetségben a legnagyobb és a legdicsőbb, még fel sem is említék. Lapjain egy elleplezett alak vonul keresztül, melynek körvonalai hova-tovább tisztán kidomborodnak. Most egy fénynyel, fönsséggel tele királyi homlok ragyog föl előttünk, majd egy fájdalommal terhelt embernek nézünk vérvő, halavány arczába, Izrael szent embereinek szíve egy eljövendő felé dobog, kibén maga a Jehova látogatja meg népét kegyelemre, ítéletre s a ki népét mint valami pap képviseli az Isten előtt s engeszteli ki véle. Az őszövetség kegyeseinek várakozásai ebben a kiáltásban jutnak tetőpontjukra: Hozsánna, áldott, a ki jön az Urnak nevében!

Ezt a kiáltást szívünk mélyéből zendítjük rá mi is, az ujszövetség gyermekei. Az Atya kegyelemmel s igazsággal teljes egyszülött fiának arczáról nyernek aztán igaz világosságot az őszövetség lapjai; ha tántoríthatlanul ő reá tekintünk s feléje nyújtjuk sovárgásunknak karjait mindig, mikor kutatásunk ama szent, régi könyvbe elmélyed, úgy bizonyára ki fogjuk ebből olvasni Isten lelkének a szerelmes Fiúról szóló bizonyosságát s megtaláljuk benne az örök életet. Amen.

s— a.

A magyar írók élete és munkái. E nagy vállalatból, melyet a M. T. akadémia megbízásából *Szimyei József* ur s *Hornyánszky V.* ad ki Budapesten, megjelent a IV. kötet első füzeté *Gyulai—Gyulai Rezső* nevekkal. Ezen füzetben egyebek között 10 Gyarmati, 21 Gyöngyösi, 15 Győrfi, 10 György, 22 Győri és 14 Gyulai nevű magyar író életével és irodalmi működésével ismerkedünk meg. Mondanunk sem kell, hogy ezen felsorolt nevek közül az egy *György* nevet kivéve mind igen különböző betűzéssel van leírva. Protestáns egyházi és iskolai szempontból minket e füzetből közelebb a következő nevek érdekelnek: Gyöngyösi (N. István, Gyöngyösy László, Gyöngyösy Sámuel (kinek közelebb Debreczenben megjelent posthumus imakönyvéről nincs említés téve), György Aladár és Endre, két Lajos, György Elek, két Lajos, Vilmos, Gyulai Pál. Az immár megjelent 29 füzet 6914 életrajzot foglal magában. A pótlékkötettel együtt tiz kötetre (100 füzet) terjedő munka egyelőre negyedévenként kiadandó 5 íves füzetekben jelenik meg; remélhető azonban, hogy 1900-ban az egész be lesz fejezve. Egy-egy füzet ára 50 kr.; 5 füzeté 2 frt 50 kr. 10 füzeté 5 frt, bérmentes megküldéssel. Füzetről-füzetre jelezni szoktuk ezen nagy becsű munka megjelenését, s mint mindig, most is igen melegen ajánljuk azt olvasóink figyelmébe.

A magyar nemzet története (milleniumi kiadás), melyet Szilágyi Sándor, történetírásunk régi bajnoka szerkeszt, az Athenaeum irodalmi és nyomdai részvénytársulat kiadásában hetenkint, pontosan jelenik meg. Szerkesztőségünkhöz most érkezett a 7. füzet, melyben Marczali Henrik folytatja „A vezérek kora“ megírását s belekezd a fejedelemség átalakulásának kritikai taglalásába. Mint az előző füzeteket, úgy ezt is több érdekes és oktató illusztráció díszíti, ezenkívül két sikerült műmelléklet is, ugymint I. István képe (tollrajz) Turóczy krónikájának brünni kiadásából és a Dörre Tivadar eredeti felvétele nyomán Esztergomot ábrázoló látkép. A nagybecsű vállalatra elő lehet fizetni bármely könyvkereskedésben, negyedévre (12 füzet) 3 frt 60 krjával; fél évre (24 füzet) 7 frt 20 krjával.

Hasonló díszes kiadásban, 600 képpel s elegáns színes műmellékletekkel gazdagítva adja ki a jó hírű *Lampel-cég* (Wodianer F. és Fiai, Budapest, Andrassy ut 21. sz.) *Szalay József*, korán elhalt jeles történetíróknak „*A magyar nemzet története*“ című művét *dr. Baróti Lajos* tanár szerkesztésében. E művet a magyar tudományos akadémia 1884-ben 1200 frtos nagy jutalommal honorálta s miután ennek első kiadása rövid pár év alatt teljesen elfogyott, most a kiadó cég nagy áldozattal, gazdagon illusztrált füzetekben bocsátja azt közre. Hazai művészeink (Benczur, Liczen-Maier, Lotz, Than s a többiek) történeti festményei szép kivitelű másolatokban, korszakalkotó nagy alakjaink pedig hű arcképek lenyomásaiban szemlélhetők e munkában, úgy hogy szinte megelevenül hazánk viszontagságos de dicső multja szemeink előtt. A mű eddig megjelent füzetait már bemutattuk s most az 5. füzetet kaptuk, melyben a fejedelmek kora leírását folytatja *Baróti Lajos*. A szövegbe nyomott hat szép illusztráción kívül e füzethez két díszes műmelléklet is van csatolva: *Vajk* keresztelése és a pozsonyi csata. Előfizethetni rá minden könyvkereskedésben, egy negyedévre (6 füzet) 1 frt 80 krjával, félévre (12 füzet) 3 frt 60 krjával, egész évre (24 füzet) a díj 7 frt 20 kr. Minden hó 1-én és 15-én egy-egy füzet jelenik meg 8 ívnyi terjedelemben. Az egész mű 65 füzetre van tervezve.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Rövid hírek.** *Dr. Horváth Ödön* az eperjesi ev. jogakadémia kitűnő tanára és dékánja a napokban szerezte meg az egyetemi magántanári képesítést a magyar közjog tudományából a kolozsvári Ferencz József-tudomány-egyetemen. A tudós ifju tanárnak számos tudományos irodalmi munkája és értekezése jelent már meg, a melyek nevét előnyösen ismertté tették irodalmunkban. A képesítést a dékán elnöklete alatt 18 tagból álló egyetemi jog- és államtudományi tanácskar előtt megtartott colloquium után egyhangulag s a próba-előadás elengedése mellett nyerte el. Derék kartársunknak, a kitől közelebb lesz alkalmunk egy tartalmas tanügyi cikket közölni, e helyen is gratulálunk! — *Gróf Kúin Géza*, az erdélyi ref. egyházkerület egyik status-kurátora, hitfelekezetünk egyik erős oszlopa, a kiváló tudós abban a megérdemelt kitüntetésben részesült, hogy Ő felsége engedélyével a Ferencz József tudomány-egyetem bölcsészettudorrrá avatta s neki a bölcsészettudori oklevelet kiszolgáltatta. Hasonló kitüntetésben részesült felekezetünk egy másik kitűnősége, *Szilágyi Sándor* jeles történetíró, a budapesti egyetemi könyvtár igazgatója is, a ki egykor több jelesünkkel együtt a ref. tanügy szolgálatában állott. — *Bosznay István*, debreczeni főiskolánkban gimnáziumi rajztanár a milleniumi kiállítás országos bizottságától azt a megbízatást nyerte, hogy az ezredéves kiállításra egy somogyi lakodalmi menetet fessen meg. A törekvő ifju tanár e célból tanulmányokat tenni pár hét óta Somogy megyében időzik. — *Lacsny Gyula* mérnök a karczagi ev. reform egyház főgondnokává választott. — *A diák-kongresszus* nem Kecskeméten, a mint azt tévesen híresztelik, hanem Debreczenben fog tavasszal megtartatni, a melyre az előkészületek még a mult iskolai évtől fogva folyamatban vannak. Az akadémiai ifjuság erősen buzgólkodik a végből, hogy a siker minden tekintetben biztosítva legyen.

— **A népoktatás** állapotáról Debreczen város és Hajdumegye területén a két törvényhatóság közigaztási bizottságai által felterjesztett jelentésből, a melyet a fáradhatatlan tanfelügyelő, *Eötvös Károly* Lajos szerkesztett, kiemeljük a következőket: a tankötelesek száma az 1894. év I-ső felében Debreczenben 8788, Hajdumegyében 24,708. Ezek közül mindennapi előbbiben 6420, ismétlő 2363, utóbbiban 17,721 és 6987. Fiu tanköteles Debreczenben mindennapi 3273, ismétlő 1216, leány 3147 és 1152. Hajdumegyében fiu tanköteles mindennapi 9261, ismétlő 3603, leány mindennapi 8460, ismétlő 3384. Iskolába járó mindennapi Debreczenben 5609, iskolába nem járó 935, Hajdumegyében iskolába járó mindennapi 15,632, nem járó 2089. Iskolába járó 12—15 évesek száma Debreczenben 3518, Hajdumegyében 4266. Iskolába nem járó ilyen korú Debreczenben 281, a megyében 2721. A tanítók száma Debreczenben: rendes 99, segédtanító 39, képesített 120, nemképesített 15. Hajdumegyében: rendes 186, segédtanító 7, képesített 187, nem képesített 6. A tankötelesek összeírása s az iskoláztatás is nagy nehézségekbe ütközik a miatt, hogy Debreczen város népessége 17 □ mértföld területen lakik szerteszélylyel. Hajdumegyében az összes tankötelesek 80%-ka járt iskolába; ez arány a mindennapi iskolázásnál 88%, az ismétlőnél azonban csak 61%, a minek oda főleg a tanyai gazdálkodás. Nevezetes mozzanatok a népiskolai ügy terén az országos tan-szerkiállítás, a mely az elmúlt nyár folyamán Debre-

czenben szép sikerrel tartatott meg; valamint a Fröbel-nőegylet 10,000 frtos adománya, melylyel alapkövetette le az ev. ref. felsőbb leányiskolával kapcsolatban felállítandó kisdédvönő-képezdének. Sőt megindultak a kir. tanfelügyelő közvetítésével a tárgyalások nemcsak az óvónőképezdének, hanem a tanítónőképző intézetnek felállítására iránt is. Részünkről ezt a törekvést felettébb méltánylandónak találjuk, a mely megérdemli minden jó református ember odaadó támogatását, mert alig van vitalisabb érdekünk, mint egy ref. tanítónőképző intézet felállítása, a mi nem is ütközik valami nagyobb nehézségbe, ha meggondoljuk, hogy a felsőbb leányiskolánál már két évi tanfolyam egy ilyen intézet részére tényleg be van rendezve, tehát még csak két évi folyammal kellene ez intézetet kiegészíteni, hogy képezdév alakíttassék. Ez a cél pedig oly hatalmas tényezőkkel szemben, a milyen a legközvetlenebbül érdekelt debreczeni ev. ref. egyház és Debreczen városa, valóban csak kellő jóakarattal hiányában szenvedhet késedelmet, a mit pedig feltenni sem lehet okunk. Reméljük is hogy a tanfelügyelő ritka erélye, az intézet igazgatóságának buzgósága s az érdekelt tényezők belátó áldozatkészsége a leg-rövidebb idő alatt létre hozza e nagyfontosságú intézetet.

— **Eötvös** báró közoktatásügyi miniszter több tekintetben különösebb érzéket tanusít a tanügyi érdekek iránt. Nem riad vissza a bajok őszinte feltárása elől, hogy azok őszinte orvoslását annál inkább biztosítsa és nem mutat semmi hajlamot azon szűkmarkú és kicsinyelő, mert üresfejű gentry-politika iránt, a mely többre nézi a lótenyésztést az egész oktatásügynél s a tanügyi munkásait még mindig többé-kevésbé vonakodik a megfelelő társadalmi elismerésben részesíteni. Ez a szellem hatotta át egész újabb alkotmányos életünk folyamán az országos tanügy központi vezetését, a kormány tanügyi politikáját is, a mely e tekintetben hű kifejezője volt a fejletlen félművelt társadalom felfogásának. Csak az utóbbi időben mutatkozik e tekintetben némi örvedesebb változás. Eötvös miniszter az előkelőséget a tudományal egyesíti s épen azért meg is tudja a tudományt s annak munkásait becsülni, mert tisztában van azzal, hogy a tudományban van az igazi előkelőségnek legreálisabb alapja s a nemzeti hatalom legdúsabb forrása. Ideje is volt, hogy javulás következzen be e téren, mert ez a szűkkeblű és gögös politika valóságos válságba juttatta oktatásügyünket, a mi leginkább nyilvánul a tanerők mindinkább érezhető hiányában. Elfordult a nemzet ifjusága attól a pályától, a melyet maga a nemzet sem becsült meg kellőleg. Ez az oka aztán annak, hogy a mint az O. K. T. Közlöny elmondja, a tanárihiány nemcsak a középiskolák baja. Megvan az a polgári iskoláknál; sőt a népiskoláknál is mutatkozik e baj, a mennyiben a miniszteri jelentés szerint még 8131 tanítóra lenne szükség, ha helyet akarnánk biztosítani az összes tanköteleseknek, egy-egy osztályra 60 gyermeket számíva.

— **Sütő Kálmán** beregi esperes f. január hó 3-án körlevelet intézett beregi egyházmegyebebeli lelkész társaihoz, a melyben a tőle megszokott melegséggel üdvözölvén az újév alkalmából lelkésztársait, egész lelkesedéssel és a lehető leghathatósabb formában hívja fel őket a napilappá alakulni készülő „Órálló“ című lap támogatására az aláírási ív megküldése mellett. A körlevél bevezető sorait, a melyekben a szépen megírt üdvözlés foglaltatik, közöljük a következőkben: „Szeretve tisztelt testvéreim! Szívem mélyéből s lelkem igaz buzgóságával imádkoztam és imádkozom most is a kegyeleni Istenéhez, hogy ontsa ki reátok és kedves családokra ez új évben áldásainak bőségét, bennetek és általatok építse a maga

szent országát oly alapon, terjessze annak határait oly mértékben, hogy az evangéliom szerint reformált magyar Sionunk álljon meg az idő és körülmények csapkodó hullámai között szilárdul és dicsőségesen; hogy hordozzuk továbbra is — közös és csüggedetlen erővel magasan a lelki világosság, szabadság és krisztusi szeretet zászlaját; legyen hitfelekezetünk mint eddig volt úgy a jövőben is édes magyar hazánkban és a földkerekségén az igaz műveltség s a polgári önállóság az a tábora, mely Istenünk nevével és Krisztusunk evangéliomával mindeneket meghódít, magához von, az Isten és hazá iránti szeretetben békességet köt még áskálódó ellenségeivel is. Áldás kegyelem és a békességtűrés lelke szálljon alá a magas mennyekből ez új esztendő napjaiban hazánkra és egyházunkra Ámen.“ Ha mindenki oly buzgósággal sietne protestáns sajtónk támogatására, mint Bereg lelkes esperese, nem volna okunk annyi panaszra a minden munkánál fárasztóbb közöny és hidegség miatt s nem kellene sajnálattal szemlélnünk legközelebb is néhány életrevaló prot. lap megszűnését („*A Mi Otthonunk*.“ Szerkesztették dr. *Maszyk* Endre és *Stromp* László tanárok; „*Vallás és Egyház*“ szerkesztette *Zoványi* Jenő és a „*Szatmári Hírlap*“, szerkesztette a „*Szatmári Prot. Irodalmi Kör*“ megbízásából *Fülöp* Áron.) Annyival aggályosabb e jelenség nálunk, mert a katolikus és klerikális irányu lapok egymásután jönnek létre s ostromolják a mi védtelenül hagyott területünket.

— **Az Országos Középiskolai Tanáregyesület** célbavett újjászervezésénél kiváló súlyt helyeztek arra, hogy az egyesületi élet és tevékenység ne szorítkozzék csupán a fővárosra, hanem tér nyitassék ezeknek a vidéki tanárság körében is az által, hogy egyes vidéki központokon helyi körök, több helyi körökből pedig kerületi körök alakittassanak, a melyek arra lennének hivatva, hogy mint az országos egyesület részei, egyúttal önálló életműködést fejtsenek ki. Kimondatott egyúttal, hogy 40 egyesületi taggal bármely város egymaga is kerületi kört képezhet. Az új alapszabályok ugyan még nem emelkedtek érvényre; de már most sem áll semmi útjában annak, hogy e körök alakítása iránt a kezdeményező lépések megtéssenek. Nagyon helyén való dolognak tekintjük tehát, hogy *Dóczy* Imre főiskolánk gimnáziumának derék igazgatója és *Kardos* Albert áll. főreálisk. tanár, mint az Országos Középiskolai Tanáregyesületnek Debreczenben lévő választmányi tagjai, felhívást intéztek a helybeli összes középiskolai tanárokhoz a debreczeni helyi, esetleg kerületi tanárikör megalkotása iránt. Reméljük, hogy e felhívásnak meg lesz a kívánt eredménye, s főleg óhajtjuk azt, hogy főiskolánk érdekelt tanárai oly számmal jelentkezzenek, a minő e főiskola jelentőségének megfelel s e tekintélyes tanári karnak az alakítandó körben is kellő súlyt biztosít.

— **Az angol nép** vallásos érzületéről, ismeretes önuralmáról elismeréssel nyilatkozik egyik klerikális lap. Elmondja ennek bizonyosságul egy amerikai lap után, hogy Chicagóban a képviselőtestület elhatározta, miszerint vásárnap az ivók és vendéglők zárva legyenek, mézár-székek, gyógytárak, borbélyműhelyek pedig csak 10 óráig lehessenek nyitva. Az „*Osservatore Romano*“ után pedig Angliából közöl adatokat arra nézve, hogy mily általánosan megünneplik ott a munkások a vasárnapot. De már az utóbb említett pápai felhivatalos ujságnak azt a megjegyzését, hogy az ilyenek példák lehetnének, *a melyeket protestáns országok adnak katolikus országoknak*, — a magyar klerikális lap természete nem képes bevenni, a nélkül, hogy ne reagálna, mert hiszen az igazsághoz nincsen hozzászokva; ott pedig, a hol

protestánsizmus előnyeiről van szó, se nem lát, se nem hall. A felhozott esetben is a következőleg védekezik az igazság ellen: „Ebből az egész esetből sokan hajlandók lesznek dicshimnuszot kirimelni a protestánsizmus javára. Nem fog sikerülni. Az angolszász faj önfegyelmet tart Istennel és önmagával szemben, nem azért mert protestáns, hanem *daczára* annak, hogy protestáns. Jóravalósága veleszületett és öröklött. *Vallásosságát és szabadságszeretetét a kath. egyházból vitte át magával*. . . . Vajjon?! Nem épen megfordítva áll-e a dolog, úgy t. i., hogy az angol népet épen vallásossága és szabadságszeretete vezette ki a katolikus egyház értelmet és lelkiismeretét lenyűgöző kötelei közül?! És ezt a népet, a melynek kiváló erkölcsi tulajdonságait és vallásosságát ott a hegyeken túl is annyira ismerik, akarja XIII. Leó pápa visszatéríteni a kath. egyház kebelébe! Ha a szándék a nevetségig lehetetlen nem volna, nem is lenne valami rossz fogás; mert hiszen a gazdag angol és amerikai nép katholicizálása bőséges forrását nyitná meg a Péterfilléreknek. Nem csoda tehát, ha az agg pápának valóságos mániájává lett a térítés, úgy, hogy az angol kath. püspökök a térítési plánum megállapítása végett Rómába hivatnak. Ha aztán az angolokkal készen lesznek, akkor a *németországi protestánsokra*, végül pedig az *orthodox orosz* népre kerül a sor. Bizony, furcsa lenne, ha egyszer csak arra ébredünk fel, hogy az egész protestáns világból csak magunk maradtunk meg, Tisza-parti magyar kálvinisták! De mi akkor is megmaradunk! . . .

— **A házassági eljárásról** szóló törvényjavaslatot, a melyet Plósz államtitkár készített, Szilágyi igazságügyminiszter a napokban tette közzé. Némelyek abban a véleményben vannak, hogy mindaddig, a míg e javaslat törvénynyé nem válik, az új házassági jog nem léphet életbe. Más, és szerintünk is helyesebb nézet e kérdésben pedig az, hogy a házassági jog életbeléptetése ettől a feltételtől függővé nem tehető, minthogy az eljárás kérdése nem azonosítható az anyagi jog kérdésével; s különben is a miniszter a házassági eljárást rendeletileg is szabályozhatja. Az említett javaslatra alkalmilag visszatérünk.

— **A kis-újszállási** ev. ref. egyházban a múlt 1894. évben egyházi és iskolai célokra 2087 frt 69 kr. önkéntes adomány gyűlt be. Ugyanott január 6-dikán megkezdődött az ifjúsági isteni tisztelet, a főgymnasium gyönyörűen kifestett és jól fűtött dísztermében. A beszédet Barla Jenő főgymnasiumi vallásnár tartotta, a kántori teendőket Szabó Károly zenetanár végezte fízhármonium kísérettel. Minden tekintetben elismerésre méltó tények, s mások, sőt mindnyájunk által követésre méltó szép példák!!

— **A vallásos estélyek** kezdetüket vették boros-sebesi egyházunkban is. E hó 6-dikán vasárnap este tartották meg első vallásos estélyöket. Éneklés és imádkozás után „Isteni Biztatás“, 1895-dik évre, felolvasta Szilágyi Sándor ev. ref. lelkész. Utánna Szilágyi Sándor ev. ref. lelkésznek Varga Gyulának „A gyermek Jézus eltűnése“ című egyik szép költeményét olvasta fel. Ezután ismét a lelkész Jézusról, mint „Megtartóról“ értekezett, végül pedig újra ima és ének következett. Öröndetes jelenség, hogy a különböző nemzetiségű és vallásu emberek közé ékelt kised református egyház hívei az estélyen oly nagy számmal jelentek meg, hogy a tágas iskolatermet teljesen megtöltötték.

— **Katolikus egyetem** székhelyéül némelyek Eger városát ajánlják nemcsak azért, mert nem igen messze esik az ország központjától s mert éghajlati

viszonyai higiénikus szempontból is kitűnők, hanem különösen azért is, mert a kath. egyetem befogadására egy pompás és alkalmas épület (az egri híres Eszterházy-féle lyceum) készen áll. Panaszkodnak azonban, hogy a míg a protestáns egyetem felállítása Debreczenben már csak rövid idő kérdése (vajha úgy lenne!), addig a kath. egyetem felállításának terve mindig jobban szunnyad, s úgy látszik, lassanként végkép elszenderül az Urban. Pedig az eszme, hogy a kath. egyetem Egerben állítsassék fel, nem új. Szóba került már száz év előtt is Heves- és Külső-Szolnok t. e. vármegyének 1794. évi májusi közgyűlésén s a mint ebből látszik, más megyében is. Ezeket olvassuk a Religióban.

— **Vaszary Kolozs** bibornok, hercegprímás a püspöki karral együttesen megállapított újvi főpásztori körlevele a papsághoz „a vallásra és egyházra beállott új, kedvezőtlen, ellenséges egyházpolitikai helyzetben tájékozás és irányadás végett“ január 5-én bocsátott ki Esztergomból. El kell ismernünk, hogy a szokásos lamentációk mellett is az egész körlevél hangja mérsékelt és a papságnak vallásos buzgóságra való hathatós intésén kívül egyéb, különösen pedig a törvénynel szemben elletállásra való izgatás nem foglaltatik benne. „Ennélfogva most ezekben a jelen szerencsétlenségekben is, velünk együtt, kiket Isten állított vezéreiteké, mindent, a mit isteni és emberi törvények nyujtanak és megengednek, tegyetek meg, hogy a keresztény házasság tisztelvényében megmaradjon és a szentegyháznak és hitűnknek jogai épségben maradjanak“. Ebben fejeződik ki és kulminál egyszersmind az irányadás, a mely a körlevél célját képezi. S minthogy a törvényesség korlátai között s szorosán egyházi körben marad az utasítás: ennélfogva ellene kifogást tennünk nem lehet, és úgy tekinthető, mint a megnyugvás és bekülvénység szellemének első nyilatkozása. Ideje is volna már, hogy az a hírhedt „Pax“ ne pusztá hamis jelszó legyen, t. i. olyan, a mely alatt épen az ellenkezőjét kell érteni annak, a mit tulajdonkép jelent.

— **A katolikus néppárt** (t. i. az a *néppárt*, a mely a nép érdekeivel ellentétben álló kiváltságok fenntartása mellett és a nép felvilágosodása s általában a népuralmi vagy demokratikus jogegyenlőségi elvek és törekvések ellen harcol.) Veszprémmegyében szervezkedik a legerősebben. Egymásután tartják a népgyűléseket a melyeknek napjával csütörtök van kitűzve. A papok vasárnapokon hívják fel a népet nagy mise után a gyűléseken való részvételre, a melyeken az egyházpolitikai törvények, s javaslatok ellen izgatnak s a meghozott törvények revízióját követelik. A néppárt ragálya terjedőben van, minthogy a veszprémi papság az egész ország papságát felszólította hasonló népgyűlések tartására. Résen legyünk e népbolondítási merényletekkel szemben.

— **Dr. Heiszler József**, agg tudós lelkész, egykori sárospatai hittanár „Vallásbölcsheti Tanulmányok az isteneszme s a vele kapcsolt eszmék történetének körében“ című munkáját, adta ki a felső-szabolcsi ev. ref. papi egyesület. Ára 1 frt. A tudós szerző e munkájának ismertetéséről gondoskodni fogunk.

— „**Kalászkok az élet kenyeréhez**“ című *Pap Károly* és *Könyves Tóth Kálmán* által szerkesztett egyházi beszéd-gyűjtemény pártolás hiánya miatt megszünt, a mi annyival sajnálatosabb, mert hasonló vállalat ez idő szerint nincsen. Az erdélyi Prot. Közlöny szerkesztője e hiány pótlásául kilátásba helyezi a *Predikatori Tár* folytatólagos megindítását.

— **A debreczeni egyetemre** a gálos-petrii ev. ref. egyházkörében begyűlt adományozások eredménye gyanánt Takács Zsigmond h. lelkész ur 63 frt 35 krt. küldött be szerkesztőségünkhöz a főiskolai pénztárba leendő beszolgáltatás végett. Ezen összeghez járultak: *Dráveczky Gyula* 50 frttal, az ev. ref. egyház 10 frttal, a lelkész 2 frttal, *Balogh János* 50 krral, *Tóth Sándor* 10 krral, *Tóth János* 10 krral, *Diószegi Lajos* 20 krral, *Zefer Sándor* 20 krral, *Zöld Gábor* 15 krral, *Somogyi Sándor* 10 krral. Fogadják a nemes szívű adakozók a nagy cél nevében mindnyájunk elismerő köszönetét.

— **Helyreigazítás.** „Az ószövetség fönsége“ cz. cikkünk első közleményébe pár értelemzavaró sajtóhiba csúszott bé, a melyet sietünk kijavítani. „Sziv“ helyett (7. lap, 2. oszlop, felülről 8. sor) „név“; „Urunk“ h. (7. l. 2. oszl., alulról 16. sor és 8. l. 1. oszl., felülről 30. sor) „Korunk“; „ígéret“ h. (8. l. 1. oszl. alsó sor) „igézet“ olvasandó.

— **A kormányválság** a mint lapunk zár-takor értesültünk, vége felé közeleg, a meny nyiben Ő felsége január 11-én báró *Bánffy Dezső* képviselőházi elnököt bizta meg a kabinet megalakításával, a ki a Wekerle-kormány által képviselt liberális programot feltétlenül fentartja. *Bánffy* báró, köztudomás szerint, hitfelekezettünk egyik szilárd és buzgó tagja s az erdélyi ref. egyházkerület főgondnoka.

Szerkesztői üzenetek.

B. K. Gy-k. A könyvismertetést köszönöm s kérem további becses munkálkodását. — **F. M. H.-M.-V.** Szíves jókívánataért fogadja őszinte köszönetemet. Jöndulatában nem kételkedem. Az összeköttetést minden kötelezettség nélkül továbbra is kérem. — **H. S. Miskolcz.** Oly polémiába belebozsátokozni, a mely más lapban indult meg s ott befejezést is nyert, és a mely e lap olvasó közönsége előtt már az előzmények ismeretlensége miatt sem birhat semmi érdekl. sem az illető lap iránt tartozó kollegiális tekintetektől, sem pedig olvasóink iránt való figyelemből ildomos és megengedhető eljárásnak nem tartanám. A cikket kívánságod szerint rendelkezésedre bocsátjuk. — **Gy. L. Temesvár.** Sajnálom, hogy kívánságának nem tehetek eleget. A mi czélt ez ügy szellőztetése által el lehet érni, az már az eddig történetek folytán is remélhető. Hogy ott nem megy minden úgy, a mint óhajtott volna, azt nálunk mindenki tudja, sőt hivatalosan is konstatalva volt. Rendszer- és talán bizonyos személyváltozások segíteni fognak idővel a bajokon. E tekintetben a középiskolai felügyelő működésétől sokat várhatunk. De oly közlemények, a melyeknek kiválólóg személyi vonatkozásaik vannak, nézetem szerint nem használnának az ügynek, minthogy a figyelmet elterelnék a dolog érdeméről. — **Cs. F. Tisza-Ladány.** Megemlékezésed s baráti szíves jókívánatod igen kellemesen lepett meg, mint a régi jó idők kedves visszhangja. Fogadd érette s általában jóakarató érdeklődésedért őszinte köszönetemet. — **T. Zs. Gálos-Petri.** A pénzt megkaptam s a főiskolai pénztárba beszolgáltattam. — **Sz. Gy. T-e.** Hát abból a másik egyházkerületből mikor adnak valami életjelt?! Ha soká késik, személyesen megyünk ki utána... — **D. F. K-a.** Azt a sok meg nem érdemelt czimet, mint jöndulatod kifejezését köszönjük és kérjük szíves támogatásodat. — **H. S. Cleveland.** A lapot küldjük, további becses tudósításait kérjük. — **B. B. S-k.** Becses levelére legközelebb válaszolni fogok.

TARTALOM-JEGYZÉK: A róm. kath. püspökök pásztorleveleiről. Dr. Kovács Sándor. — Tárca: Szűcs Istvánról. — Tanügy: Középiskolai tanulók idegessége. — r. — Főiskolánk tápintézetéről. Referens. — Külföld: Amerikai levél II. Harasnyai S. — Könyvismertetés. Csiky Lajos. — Irodalom. — Külföldiek. — Szerkesztői üzenetek. — Melléklet: XXXI. Törvényzikk a házassági jogról.

Felelős szerkesztő és laptulajdonos:

Dr. BACZONI LAJOS.

XXXI. Törvényezikk

a házassági jogról.

V. FEJEZET.

A házasság megszűnése.

73. §. A házasság megszűnik:

- a) az egyik házastárs halálával (74. §.);
- b) bírói felbontással.

Holtánnyilvánítt esetében az a vélelem irányadó, hogy a holtánnyilvánítt nem élt tovább annál az időpontnál, a mely az ítéletben elhunyt napjául meg van állapítva.

74. §. Megszűnik a házasság az által is, hogy az egyik házastárs a másiknak holtánnyilváníttása után házasságot köt, kivéve ha az új házasságot megkötő felek egyike a házasságkötéskor tudta, hogy a holtánnyilváníttott él, vagy ha az új házasság egyéb okból semmis.

75. §. A házasság csak bírói ítélettel és csak a 76—80. §-okban foglalt okokból bontható fel.

76. §. A házasság felbontását kérheti az a házaspár, kinek házastársa házasságtörést vagy természetelleni fajtalanságot követ el, avagy tudva, hogy házassága még fennáll, új házasságot köt.

77. §. A házasság felbontását kérheti az a házaspár, kit házastársa szándékosan és jogos ok nélkül elhagyott:

a) ha a házassági életközösséget megbontó házaspár a házastársának elhagyásától számított hat hó elteltével bírói határozattal az életközösség visszaállítására lett kötelezve, és e határozatnak a bíróság megszabott határidő alatt igazolatlanul eleget nem tesz.

b) ha a házassági életközösséget megbontó házaspár, kinek tartózkodási helye legalább egy év óta ismeretlen, az életközösségnek egy év alatt leendő visszaállítására bírói hirdetmény útján felhívott és e felhívásnak igazolatlanul eleget nem tesz.

78. §. A házasság felbontását kérheti az a házaspár, kinek házastársa élete ellen tört, vagy kit házastársa testi épségét avagy egészségét veszélyeztető módon szándékosan súlyosan bántalmazott.

79. §. A házasság felbontását kérheti az a házaspár, kinek házastársát a házasság megkötése után halálra vagy legalább öt évi fegyházra vagy börtönre ítélték.

A házasság felbontásának nincs helye, ha a házaspár a büntetést a házasság megkötése előtt követte el és erről házastársának a házasság megkötésekor tudomása volt.

80. §. A házasság az egyik házaspár kérelmére felbontható, ha a másik házaspár:

- a) a házastársi kötelezettségeket a 76—78. §-ok esetein kívül szándékos magaviselete által súlyosan megsérti;
- b) a házastársak családjához tartozó gyermeket bűncselekmény elkövetésére vagy erkölcstelen életre reábirja vagy reábirni törekszik;
- c) erkölcstelen életet megátalkodottan folytat;
- d) a házasság megkötése után öt évnél rövidebb tartamú fegyházra vagy börtönre, avagy nyereségvágyból elkövetett vétség miatt fegyházra ítéltetett.

Ezen esetekben a házasság csak akkor bontható fel, ha a bíróság a házaspár egyéniségének és életviszonyainak gondos figyelembevételével meggyőződött arról, hogy a felsorolt okok valamelyike következtében a házassági viszony anyira fel van dülve, hogy a felbontást kérőre nézve a további életközösség elviselhetetlenné vált.

81. §. A ki a házastársának vétkes cselekményébe beleegyezett, vagy abban részes volt, a házasság felbontását nem kérheti.

Az a körülmény, hogy a felbontást kérő házaspár ellen is forog fenn bontó ok, a kereseti jogot ki nem zárja.

82. §. A kereseti jog elenyészik, ha a házastárs a vétkes cselekményt megbocsátotta.

Megbocsátásnak a per folyama alatt is helye van.

83. §. A 76., 78., 79. és 80. §-ok eseteiben a keresetet csak attól a naptól számított hat hónap alatt lehet megindítani, a melyen a vétkes cselekmény, vagy a 79. §. és 80. §. d) pontja esetében a büntető ítélet a házastárs tudomására jutott.

Ha a házastárs a kereset megindításában erőhatalom vagy cselekvőképzetlenség által gátolva van, mig ezen akadály tart, a határidő folyása úgy reá, mint a törvényes képviselőre nézve (87. §.) szünetel.

A vétkes cselekmény elkövetése, illetőleg a büntető ítélet jogerőre emelkedése után tíz év múlva felbontó keresetnek nincs helye.

84. §. A felbontás iránti kérelem támogatására a kereset vagy viszontkereset alapjául szolgáló bontó ok hapsán oly bontó okra is lehet hivatkozni, a melyre nézve a kereseti jog már megszűnt.

85. §. A felbontó ítéletben az a házaspár, kinek hibájából a házasság felbontott, vétkesnek nyilvánítandó.

Ha viszontkereset folytán mindkét házaspár hibájából történt a házasság felbontása, a bíróság mind a két házastársat vétkesnek nyilvánítja.

Viszontkereset nélkül is kérheti alperes, hogy a házasság felbontása esetében a felperes is vétkesnek mondassék ki, ha ellene bontó okot igazol; ezen kérelmet oly bontó okra is alapíthatja, melyre nézve kereseti joga már megszűnt, de a felbontás alapját képező bontó ok keletkezésekor még fennállott.

A házasságtörés okából vétkesnek nyilvánított házastárs a felbontó ítéletben eltiltandó a házasságkötéstől azzal, a kivel a házasságtörést elkövette.

86. §. Cselekvőképességében korlátolt házastárs a házasság felbontása végett indított perben perképes.

87. §. Elmebeteg házastárs nevében törvényes képviselője kérheti a gyámhatóság felhatalmazásával a házasság felbontását.

A gyámhatóság a felhatalmazást csak akkor adhatja meg, ha a házasság felbontását az elmebeteg házastárs nyilvánvaló érdeke követeli.

88. §. A házasság a felbontó ítélet jogerőre emelkedése napján szűnik meg.

89. §. Ha az ítélet csak az egyik házastársat nyilvánította vétkesnek, ez azon ajándékokat, melyeket a házasság fennállása alatt vagy a kötendő házasság okából azt megelőzőleg házastársától kapott, természetben visszaadni, vagy ha ennek helye nem lehet, értékét gazdagodása erejéig megtéríteni köteles.

Azon ajándékozási ígérek, melyeket a vétlen házastárs a házasság fennállása alatt, vagy a kötendő házasság okából azt megelőzőleg a vétkes házastárs részére tett, hatályukat veszítik.

A visszakövetelési jog engedmény, végrehajtás és öröklés tárgyát csak abban az esetben képezi, ha a jogosult a keresetet megindította.

A kereset a házasság felbontásától számított egy év alatt elévül.

90. §. A nem vétkes nőt a vétkesnek nyilvánított férj vagyoni helyzetének és társadalmi állásának megfelelően eltartani köteles, a mennyiben ily tartásra a nőnek jövedelme elégtelen.

A tartás készpénzben előre és rendszerint havi részletekben fizetendő.

A tartást a nő kívánságára a férj biztosítani köteles.

91. §. A kiszabott tartás felemelésnek van helye:

- a) ha a szükséges tartás sem volt a férj vagyoni helyzete miatt megállapítható és ez időközben megjavult;

b) ha a tartás megálapításánál a nőnek oly jövedelmei vétettek számításba, melyektől később önhibáján kívül elesett.

92. § A tartásra nézve a házastársak szabadon egyezkedhetnek és a nő le is mondhat róla. A tartás kötelezettsége a férjnek örököseire is átszáll, ezek azonban annak a hagyaték tiszta jövedelme erejéig való leszállítását kérhetik.

93. §. A férj tartási kötelezettsége megszűnik, ha a nő új házasságot köt.

94. §. Az elvált vétkes nő férje nevét nem viselheti.

A nem vétkes nő azonban férje nevét a házasság felbontása után is megtarthatja, ha ezen akaratát a perben kifejezte.

A bíró köteles a nőnek ezen jogát a felbontó ítéletben kimondani.

95. §. A bíró a felbontó ítéletben a közös kiskorú gyermekek elhelyezése és tartása felől is határoz.

Ha a szülők másként nem egyeztek meg, a gyermekek hét éves életkorukig anyjuknál maradnak, ezen életkoron túl a nem vétkes szülőnek, ha mind a két szülő vétkesnek nyilvánított, a fiuk atyjuknak, a lányok anyjuknak gondviselésére bízottnak.

A bíró azonban a szülők vétkeségének és egyéb személyes körülményeinek figyelembevételével a gyermekek nyilvánvaló érdekében a szülők egyezségétől és a fennebbi szabályoktól eltérőleg is intézkedhetik, sőt a gyermekeket harmadik személy gondviselésére is bízhatja.

A közös gyermekek tartása és nevelése költségeit mindkét szülő jövedelme arányában köteles fedezni, ha arra a gyermekek vagyonának jövedelme elégtelen.

Veszély esetén mind a bíróság, mind a gyámhatóság elrendelheti a gyermekek számára megszabott tartás biztosítását.

96. §. Ha a bíró a perben kiderített ténykörülményeket nem találja elegendőknek arra, hogy a gyermekek elhelyezése és tartása felől határozzon, az erre vonatkozó rendelkezést mellőzi és a per befejeztével az ügyiratokat intézkedés végett átteszi a gyámhatósághoz.

97. §. Ha a bíró a felbontó ítéletben a gyermekek elhelyezése és tartása felől határozott, de határozata a megváltozott körülmények következtében a gyermekek érdekeinek többé meg nem felel, a gyámhatóság a bírói határozattól eltérőleg intézkedhetik.

98. §. A bíró a per tartama alatt az ágytól és asztaltól való különélést a házastársak bármelyikének kérelmére elrendelni köteles.

99. §. A 76., 78. és 79. §-ok eseteiben a bíró a kibékülés megkísérlése céljából a házasság felbontása előtt rendszerint a házastársak ágytól és asztaltól való különélését rendeli el.

A különélés elrendelését csak akkor lehet mellőzni, ha a házastársak kibékülése egyáltalában nem remélhető.

80. §. eseteiben az ágytól és asztaltól való különélést mindenkor el kell rendelni.

Az ágytól és asztaltól való különélést hat hónapnál rövidebb és egy évnél hosszabb időtartamra szabni vagy ismételni nem lehet. A felek egyező kérelmére azonban a különélés hosszab időre is kiszabható.

100. §. Ha a házastársak az ágytól és asztaltól való különélés ideje alatt a házassági életközösséget visszaállítják, vagy ha a felperes és viszontkereset esetében az alperes az ágytól és asztaltól való különélésre szabott idő letelte után három hónap alatt a házasság felbontását nem kéri, a perben érvényesített ok alapján a házasság felbontását többé nem lehet kérni.

A 83. §. második bekezdése megfelelően alkalmazandó.

101. §. Az ágytól és asztaltól való különélés ideje alatt a házastársak együttélésre nincsenek kötelezve.

102. §. Az ágytól és asztaltól való különélés elrendelése esetében a bíró ideiglenesen intézkedik a közös kiskorú gyermekek elhelyezése és ezeknek, valamint a nőnek tartása és a szükséges tárgyakkal ez utóbbi részére kiadása iránt. A nő tartását a bíró a házastársak vagyoni és kereseti viszonyaihoz mérten állapítja meg, sőt a férjet a tartás alól fel is mentheti.

103. §. A szülő a gondviselésére nem bízott gyermekével is rendszerint érintkezhetik és nevelését ellenőrizheti.

Az érintkezés módját szükség esetén a gyámhatóság állapítja meg, mely az érintkezést a gyermek nyilvánvaló érdekében ki is zárhatja.

VI. FEJEZET.

Ágytól és asztaltól való elválás.

104. §. Oly esetben, midőn a házasság a jelen törvény szerint felbontható, a házastársak keresetében vagy viszonzkeresetében felbontás helyett az ágytól és asztaltól való elválást kérheti.

Addig, míg az első fokú bíró a perben nem ítél, az elválasztásra irányuló kérelem felbontó kérelemmé változtatható át.

105. §. A jelen törvény 75—87., 89—92., 95—98., 101—103. §-ai az ágytól és asztaltól való elválásra megfelelően alkalmazandók.

A vagyoni viszonyok tekintében az ágytól és asztaltól való elválás a felbontás joghatályával bír.

106. §. Az ágytól és asztaltól elválasztott házastársak a házassági életközösséget bármikor visszaállíthatják.

Ha a házastársak az életközösség visszaállítását a perben eljáró bíróságnál bejelentették, a bejelentés időpontjától kezdve az ágytól és asztaltól való elválás jogkövetkezményei megszűnnek.

107. §. Ha az ágytól és asztaltól való elválás az ítélet jogerőre emelkedésétől számítva két évig tartott, bármelyik házastárs kérheti, hogy a bíró az ágytól és asztaltól elválasztó ítéletet felbontó ítéletté változtassa át.

VII. FEJEZET.

Külföldön kötött házasságok és a külföldiek házassága.

108. §. Külföldön kötött házasságok érvényességét a kor és cselekvőképesség tekintetében mindegyik házastársra nézve kizárólag hazájának, egyéb tekintetben pedig mindkét fél hazájának törvényei szerint kell megítélni, hacsak ezek más törvény alkalmazását nem rendelik, vagy a jelen törvény másként nem intézkedik.

109. §. Ha magyar állampolgár férfi külföldi nővel akár külföldön, akár Magyarországon köt házasságot, a házasság érvényessége, a nő kora és cselekvőképessége kivételével, a magyar törvény szerint ítéendő meg.

110. §. A magyar állampolgárt, ha külföldön köt is házasságot, a jelen törvénynek 14—27. és 124. §-ai kötelezik.

111. §. Magyarországon kötött házasságok esetében a jelen törvény 11., 12. és 13. §-ai a külföldiekre is alkalmazandók.

Egyebekben a 108. és 109. §-ok rendelkezései a külföldi házastársok Magyarországon kötött házasságára is irányadók.

112. §. Magyarországon rendes lakhelylyel bíró kiskorú külföldi részére, ki a házasságkötéshez hazájának törvényei szerint szükséges szülői vagy gyámi beleegyezést önhibáján kívül megszerezni nem képes, a lakhely szerint illetékes magyar gyámhatóság gondnokot rendel és ennek meghallgatása után a házasságkötéshez a beleegyezést megadhatja.

113. §. A házasság érvényessége a házasságkötés alaki kellékei tekintetében a házasságkötés idejében és helyén fennálló törvények szerint ítélendő meg (31. §. harmadik bekezdés.)

A magyar állampolgárnak külföldön kötendő házasságát Magyarországon is ki kell hirdetni (27. §.).

Ha külföldi Magyarországon akar házasságot kötni, a kihirdetésre a magyar törvény szabályait kell alkalmazni. A külföldi tartozik azt is kimutatni, hogy házassága hazájának törvényei szerint (108. §., 111. §. második bekezdés) akadályba nem ütközik. Az igazságügyminiszter ennek kimutatása alól felmentést adhat.

114. §. Magyar állampolgár házassági perében csak a magyar bíróság ítélete hatályos.

115. §. A magyar állampolgárság elnyerése előtt létrejött oly tények alapján, melyek a házastársak korábbi joga szerint bontó vagy ágytól és asztaltól való elválasztó okot képeznek, a magyar állampolgárságot nyert házastársnak házasságát a magyar bíróság felbonthatja, ha azon tények a jelen törvény szerint is bontó okul szolgálnak.

Ha az ágytól és asztaltól való elválasztást a külföldi bíróság a magyar állampolgárság elnyerése előtt kimondotta, a magyar bíróság felbonthatja a házasságot, ha az elválasztás oly tény miatt történt, melynek alapján a házasság a jelen törvény szerint is felbontható.

116. §. Külföldiek házassági perében a magyar bíróság csak az esetben járhat el, ha ítélete hatályos abban az államban, a melynek a házastársak polgárai.

117. §. A nő, ki Magyarországot területén külföldivel kötött házasságát közvetlenül megelőző időben magyar állampolgár volt, férje ellen a magyar bíróság előtt indíthat érvénytelenségi pert, ha férjét a házasság megkötése után külföldre nem követte.

Ha a férj magyar állampolgár és a bontó okul szolgált tény elkövetése után más állam polgára lett, de neje őt külföldre nem követte, ellene a házasság felbontása végett neje a magyar bíróság előtt is pert indíthat.

118. §. Külföldi házastársak Magyarországon tartózkodása esetében a magyar bíróságok a 98., 101—103. §-oknak megfelelő intézkedést akkor is megtehetik, ha a házassági per hatóságuk alá nem tartozik.

119. §. Azon külföldinek házasságára, kinek állampolgársága meg nem állapítható, mindazon esetekben, melyekben a jelen törvény szerint a külföldi hazájának törvényei volnának irányadók, lakhelyének törvényeit kell alkalmazni.

120. §. Államszerződéseknek a házassági jogviszonyokra vonatkozó intézkedései akkor is irányadók, ha a jelen törvény határozataitól eltérnek.

VIII. FEJEZET.

Büntető határozatok.

121. §. A büntettekről és vétségekről szóló büntető törvénykönyv 252., 253., 256. és 257. §-ainak rendelkezései, azzal a változtatással, hogy a szabadságvesztésen felül a viselt hivatal elvesztésének büntetése is megállapítandó, a jelen törvény hatálybalépte napjától kezdve a házasságkötésnél közreműködő polgári tisztviselőre alkalmazandók.

A büntettekről és vétségekről szóló büntető törvénykönyv 255., 256., és 257. §-ában említett felbontható vagy semmis házasság alatt a jelen törvény szerint megtámadható vagy semmis házasságot, az idézett §-okban említett akadály alatt pedig a jelen törvényben meghatározott érvénytelenségi okokat kell érteni.

122. §. Az a polgári tisztviselő, a ki tudja, hogy a jelen törvény 14—25. és 27. §-ában foglalt valamely akadály forog fenn, vagy hogy a házasságnál való

közreműködésre nem jogosult, és a házasság megkötésénél közreműködik, vétséget követ el, és a mennyiben cselekménye súlyosabban büntetendő cselekményt nem képez, hat hónapig terjedhető fogházzal és a viselt hivatal elvesztésével büntetendő.

Az a polgári tisztviselő, ki az előbbi pontban említett cselekményt gondatlanságból követi el, a mennyiben cselekménye súlyosabban büntetendő cselekményt nem képez, vétség miatt ezer koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő; ismétlés esetében a viselt hivatal elvesztése is kimondható.

123. §. Azon lelkész vagy vallási szertartás teljesítésére jogosított más személy, ki egyházi összedásnál eljár, mielőtt a felek igazolták volna, hogy a házasságot a polgári tisztviselő előtt megkötötték, vétséget követ el és ezer koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő; ismétlés esetében a cselekmény két hónapig terjedhető fogházzal és ezer koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

Ha kiderül, hogy a házasság a polgári tisztviselő előtt előzőleg megkötött, a cselekmény, mint kihágás háromszáz koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

Nem büntethető a cselekmény, ha az egyházi összedás az egyik félnek közel halállal fenyegető betegségében történt.

124. §. A ki a jelen törvényben megszabott akadály vagy érvénytelenségi ok ellenére tudva köt házasságot, a mennyiben cselekménye súlyosabban büntetendő cselekményt nem képez, vétséget követ el és három hónapig terjedhető fogházzal és ezer koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

125. §. A véderőről szóló törvénynek az engedély nélküli nősülésre vonatkozó büntető határozatai érintetlenül maradnak.

126. §. A fennebbi §-okban meghatározott vétségek esetében az eljárás a kir. törvényszék, a kihágások esetében pedig a kir. járásbíróság hatáskörébe tartozik.

IX. FEJEZET.

Vegyes határozatok.

127. §. A jelen törvény alkalmazásában cselekvőképtelenek alatt értendők:

a) a 12 éven alul levők;
b) a kik elmebetegség miatt, vagy egyéb okból eszköz használatától meg vannak fosztva míg ezen állapotuk tart;

c) az 1877: XX. t.-czik 28. §-ának a) pontja alapján gondnokság alatt lévők;

d) a kiknek gondnokság alá helyezése a 1885: VI. t.-czik 1. §-ához képest előzetesen el van rendelve;

e) azok, a kiknek kiskorúsága az 1877: XX. t.-cz. 28. §. a) pontjával egybeeső okból meg van hosszabbítva.

128. §. A jelen törvény értelmében korlátolt cselekvőképességűek alatt értendők:

a) azon kiskorúak, a kik az előző §. értelmében nem cselekvőképtelenek;

b) azok, a kiknek kiskorúsága az 1877: XX. t.-cz. 28. §-nak b) pontjával egybeeső okból meg van hosszabbítva.

c) azon teljeskorúak, a kik az 1877: XX. törvény-czikk 28. §-ának b) pontja alapján gondnokság alatt állanak.

129. §. Az a nő, a ki a 8. §. ellenére kötött házasságot, ezen házasság megtámadására vonatkozó szabályok alkalmazásában a kiskorúakkal egyenlő elbánás alá esik mindaddig, míg huszonnégyedik életévét be nem tölti.

Törvényes képviselőül ily esetben továbbra is azt kell tekinteni, a ki a házasság kötéskor törvényes képviselő volt. Ugyanez áll a gyámhatóságról.

130. §. Az 1877: XX. t.-cz 5. §-án alapuló teljeskorúság, valamint a kiskorúságnak ugyanezen törvény 28. §. a) és b) pontjaival egybe nem eső okból történt meghosszabítása a jelen törvény alkalmazásában tekintetbe nem jön.

131. §. Oly örökbefogadás, a melynél a vérszerinti atya az atyai hatalmat, vagy a vérszerinti anya a gyámiságot föntartotta: a jelen törvény alkalmazásában tekintetbe nem vétetik.

132. §. Az 1868; LIV. t.-cz. 522. §-ának az a rendelkezése, hogy a házastárs a holtánnyilváníást a házassági kötelék feloldása végett kérheti, hatályon kívül helyeztetik.

A holtánnyilváníási eljárás akár az idézett törvény 522. §-ának b) pontja szerint jogosult, akár a házastárs kéri annak megindítását, az örökösödési perben illetékes törvényszéknek vagy annak a törvényszéknek hatáskörébe tartozik, a melynek területén az örökösödési perben illetékes járásbírószék székhelye van. Házasságvédő akkor sem rendelendő, ha a holtánnyilváníást a házastárs kéri.

A jelen törvény alkalmazásában az 1868: LIV. t.-cz 522. §-ának b) pontja szerint jogosultnak kérelmére hozott holtánnyilváníó ítélet egyenlő hatályu a házastárs kérelmére hozott holtánnyilváníó ítélettel.

133. §. Azon jóhiszemű harmadik személyek előnyére, a kik érvénytelen házasságban élő házastársakkal az érvénytelenné nyilvánításig jogügyletekbe bocsátkoztak, az érvénytelen házasság az érvényes házasság joghatályával bír.

134. §. A házasság felbontása esetében a házastársak vagyoni jogi viszonyaira, a menyinyiben a jelen törvény mást nem rendel, az érvényben levő jogszabályok alkalmazandók.

135. §. A jelen törvény alkalmazásánál Magyarország alatt ennek a törvénynek érvényességi területét, magyar bíróság alatt pedig azon bíróságokat kell érteni, a melyek a jelen törvény érvényességi területén bírói hatóságot gyakorolnak.

X. FEJEZET.

Zárhatározatok.

136. §. A házassági ügyekben való bíraskodás a kir. bíróságok hatáskörébe tartozik.

137. §. A folyamatban levő házassági és eljegyzési perek az illetékes kir. bíróságokhoz átteendő.

A bíróságok ezen perekben a 138. §. első bekezdése, a 139. és 143. §-ok szabályai szerint járnak el.

138. §. A jelen törvény hatálybalépte előtt kötött házasságok érvényessége a korábbi jogszabályok szerint ítéendő meg.

Ily házasságok azonban olyan érvénytelenségi ok alapján, melyet a jelen törvény annak el nem ismer, a jelen törvény hatályba lépte után csak akkor támadhatók meg, ha a korábbi jogszabályok szerint nem volt felmentésnek helye.

139. §. A jelen törvény hatályba lépte előtt kötött házasságok a korábbi jogszabályok uralma alatt létrejött tények alapján is felbonthatók, ha ezen tények a jelen törvény szerint bontó okot képeznek, a korábbi jogszabályok szerint pedig azok alapján legalább az egyik sázasfélre nézve a házasság felbontásának vagy ágytól és asztaltól való elválasztásnak volt helye.

Ily esetekben alperes a 85. §-nak megfelelően kérheti felperesnek vétékessé nyilvánítását, ha ellene oly tény igazol, mely a korábbi jogszabályok szerint bontó okul szolgált, habár azt a jelen törvény ilyenek nem is ismeri el.

140. §. Ha a korábbi jogszabályok alapján hozott

ítéletben az elválasztott házaspár egyikének házasságkötő képessége korlátozott, az ily korlátozásnak csak a jelen törvény 20. §-ában meghatározott esetben és csak az ott megszabott határok között van jogi hatálya.

141. §. Ha a korábbi jogszabályok szerint a házaspár oly tények alapján, melyek a jelen törvény szerint bontó okul szolgálnak, ágytól és asztaltól jogerejűleg elválasztattak, a 107. §-ban foglalt feltételek mellett bármelyik házaspár kérheti, hogy a bíró az ágytól és asztaltól elválasztó ítéletet felbontó ítéletté változtassa át.

142. §. Ha a házasság a jelen törvény hatálybalépte előtt csak az egyik házaspárra nézve bontatott fel, a másik házaspár kérheti, hogy a felbontó ítélet hatálya reá is kiterjesztessék.

143. §. A jelen törvény hatályba lépte előtt létrejött eljegyzések összes joghatálya kizárólag a jelen törvény rendelkezései szerint ítéendő meg.

A folyamatban levő eljegyzési perekben kizárólag a jelen törvény rendelkezései alkalmazandók.

144. §. Ha a felek igazolják, hogy a kihirdetés a jelen törvény hatályba lépte előtt a korábbi jogszabályoknak megfelelően megtörtént, a kihirdetés utolsó napjától számított egy év eltelté előtt újabb kihirdetés nem szükséges. A polgári tisztviselő azonban ily esetben is köteles megvizsgálni, nem forog-e fenn a jelen törvény szerint házassági akadály, vagy a szabad beleegyezést kizáró körülmény.

145. §. Ha a jelen törvény a jogok érvényesítésére határidőt szab, és ily korlátozást a korábbi jogszabályok nem ismernek, vagy ha a félnek jogai érvényesítésére a korábbi jogszabályok alapján a jelen törvényben megszabottnál hosszabb idő áll még rendelkezésére, a jelen törvényben megállapított határidőt kell alkalmazni és azt ezen törvény hatálybalépte napjától kell számítani.

146. §. A miniszterium felhatalmaztatik, hogy a jelen törvényt Fiume városában és területén rendelettel hatályba léptesse.

147. §. Tekintettel az 1868: XXX. t.-cz. 1., 47., 48. és 59. §-ainak, valamint az 1879: L. t.-cz. 1. §-ának rendelkezésére és azok értelmében Magyarországon és Horvát-Szlavonországokban községi illetőséggel bíró magyar állampolgárok házasságára nézve a következők rendeltetnek:

Magyarországon községi illetőséggel bíró magyar állampolgárnak Horvát-Szlavonországokban, mint Szent István koronája alatt Magyarországgal egy és ugyanazon államközösséget képező területen kötött házasságára, továbbá Horvát-Szlavonországokban községi illetőséggel bíró, mint ezen országok külön joga alatt álló magyar állampolgárnak Magyarország területén kötött házasságára a jelen törvény 108—111., 113., 115., 117., 118. §-aiban foglalt jogelvek megfelelően alkalmazandók.

148. §. A jelen törvény a kihirdetés napjától számított egy év alatt lép hatályba.

A miniszterium felhatalmaztatik, hogy a jelen törvényt ezen egy év eltelté előtt rendelettel hatályba léptethesse.

A törvény hatályba lépésének napján a házassági és eljegyzési ügyekre vonatkozó fennálló jogszabályok hatályukat veszítik és helyükbe a jelen törvény határozatai lépnek.

149. §. Ezen törvény a házasságkötésre vonatkozó vallási köteleességeket érintetlen hagyja.

150. §. Ezen törvény végrehajtásával az igazságügyi és belügyi miniszterek bíratnak meg.